

På sporet af juterne

Om problemet med identificering og lokalisering af folket "iuti" hos Bede og om sandsynligheden af et ikke-skandinavisk svar på dette spørgsmål.

Tracing the Jutes

Na tropie Jutów

af

Christian N. Spangshus

Holstebro, 2019

På sporet af juterne.

Om problemet med identificering og lokalisering af folket "iuti" hos Bede og om sandsynligheden af et ikke-skandinavisk svar på dette spørgsmål.

En fremstilling af synspunkter om dette emne gennem tiderne – med kommentarer og konklusioner.

(Dette er ikke et fagligt historisk skrift. Forfatteren er ikke historiker af fag, ikke sprogkyndig i netop germanske sprog og ej heller arkæolog. Det må kun betragtes som en interesseret lægmands forsøg på at undersøge kilder og sammenstille dele af den senere litteratur om det valgte emne).

*Aduenerant autem de tribus Germaniae populis fortioribus,
id est Saxonibus, Anglis, Iutis (Those who came over
were of the three most powerful nations of Germany
— Saxons, Angles, and Jutes.)
(Bede's Ecclesiastical History of England)*

Introduktion og tese

Emnet for dette skrift er problemet med identificering og lokalisering af folket, der kendes som "iuti" hos den angelsaksiske kirkehistoriker Bede og siden er blevet kaldt Jutes på engelsk, hvoraf det engelske navn for den danske halvø Jylland: Jutland.

Ud fra det tilgængelige materiale og de verserende teorier er det min opfattelse, at der er meget stærke indikationer for, at "juterne" lokalisering snarere skal søges i det sydgermanske område, måske nær Frankerriket, end i Sydsandinavien.

Strukturering af dette skrift:

Forhistorie

Klassiske og middelalderlige kilder med annoteringer

Juter i England

Saksernes komme

Bede's "iuti"

Juternes rolle i invasionen og deres bosættelse i England

Kent

Sussex

Hampshire og Isle of Wight

Juter på det europæiske fastland

Det jyske/danske spor

Det frisiske spor

Det frankiske spor

Konklusion

Summary in English

Litteraturliste: kilder og sekundærlitteratur

Forhistorien

De fleste kender Stonehenge i Wiltshire, England, den imponerende stenkreds, formentlig et kultsted, der blev rejst 3000 – 2000 år f.v.t. Det folk, der opførte Stonehenge, ved vi næsten ingenting om. Om de første mennesker, der kom til de britiske øer efter den sidste istid, ved vi kun, at de må være ankommet via det landområde, der under og efter sidste istid, indtil 6000-7000 år f.v.t., forbandt England med kontinentet og Danmark. Området, der nu ligger på Nordsøens bund, er siden blevet kaldt Doggerland.

I århundrederne mellem ca 500 og 100 f.v.t. blev De Britiske Øer oversvømmet af keltere der kom fra det europæiske fastland. Den keltiske kultur var udbredt i store dele af Mellemeuropa siden omkring år 1200 f.v.t. Kelterne udgjorde ikke et enkelt folk, men bestod af en lang række stammer, der talte keltiske sprog. De keltiske sprog udgør en sproggruppe på linie med f.eks. germansk. Kelterne i Storbritannien bestod også af mange forskellige stammer. I den sydligste del af England (fra øst til vest) var der således stammer med navnene: Cantiaci (i Kent), Trinovantes, Regnenses, Atrebates, Belgæ, Durotriges og Dumnonii (hvoraf navnet Devon).

Romerne indtog England begyndende med ekspeditioner under Julius Cæsar i 55 og 54 f.v.t.. Romernes interesse i at erobre England hang bl.a. sammen med Roms betvingelse af Gallien og kampene med de derboende keltere. Fra Roms side frygtede man, at den store mængde keltere, der befandt sig i Britannien, kunne finde på at støtte kelterne i Gallien militært. I Julius Cæsars regeringstid havde England en jernalderkultur og en anslået befolkning på mellem 1 og 4 millioner.

En effektiv invasion begyndte i år 43 evt., hvor den romerske flåde landede i England, sandsynligvis på kysten i landskabet Kent. Romerne kaldte landet Britannia. Den romerske hær nedkæmpede al militær modstand fra de indfødtes side og alle oprørsforsøg, og de blev den herskende klasse i England. Den hidtige keltiske befolkning kaldtes briter (britanni /britons).

I slutningen af det 4. og begyndelsen af det 5. årh. fik romerne så store problemer på kontinentet med indenlandske oprør og angreb fra de germanske stammer, at de efterhånden måtte opgive deres styre i England og trække deres styrker ud. De første militære enheder var allerede trukket tilbage i 383.

Det var en periode hvor Roms magt var truet, hvor de frygtede hunnere ekspanderede mod vest ind over Europa og udgjorde den hidtil største trussel mod vor verdensdel. Hunnernes pres øgede de germanske stammers vandring ind over Romerrigets grænser for at finde nyt land at bosætte sig i. De samme kræfter satte gang i angreb på og migration til Britannia, det engelske ørige.

Klassiske og middelalderlige kilder og litteratur

Plinius den Ældre

(romersk forfatter, 23-79 e.v.t.) nævner i sit omfangsrige værk "Naturhistorie" (Naturalis Historia, bog 4, kap.14:Germania), der sandsynligvis er skrevet i 70-77, det germanske folk "ingaevones", der iflg ham bl.a. omfatter "Cimbri", "Teutoni" og "Cauchi", og hvoraf de to første folk ifølge legenden skulle stamme fra Jylland. Begrebet "iuti" nævnes således ikke.

Tacitus

nævner i sin bog "Germania" (40,1), fra ca. år 98, et germansk folk: eudoserne, der tilsyneladende placeres nord for anglerne og varinerne, dvs i Jylland. Disse kan være de samme som iuti/juterne eller deres forgængere. Tacitus nævner således anglerne men derimod ikke sakserne, i hvert fald ikke under dette navn. Om den geografiske placering af sakserne, anglerne og juter i det 5.årh. har der gennem tiderne været mange fra hinanden afvigende opfattelser.

Om de ovenfor hos Plinius nævnte ingaevones, skriver Tacitus (2, 3) at det er de germanske stammer, der bor nærmest oceanet, dvs i det nordvestlige hjørne af Europa ud mod Nordsøen, omfattende folk som frisere, sakserne og hans "egne" eudoser, dvs. eventuelle daværende eller senere juter i Jylland.

Gudmund Schütte, der behandler dette emne grundigt i sin artikel: "Var anglerne tyskere?", kommer efter sammenstilling af mange argumenter og modargumenter til det resultat, at i hvert anglerne og sakserne på det givne tidspunkt meget muligt har haft hjemme der, hvor Bede placerer dem.

Hvad angår juterne kan navnet iuti (som nævnt ovenfor) meget vel være en variation af et andet navn, som f.eks, euthier (eucii eller euthiones).

Problemet med identificering af stammer fra det 5.århundrede er bl.a., at kultursproget i Europa dengang var latin og de navne, som man i de latinske skrifter før og efter den periode gav folkeslagene kan have været helt forskellige fra andre, lokale betegnelser eller en forvanskning af disse. Tacitus omtaler anglerne og eudoserne under sveberne, der som han skriver, ikke udgør en enkelt stamme, men er en samling af mange germansk talende stammer.

Ammianus Marcellinus.

En anden latinsk-sproget kilde: Ammianus Marcellinus' (339-ca.395) store værk om romersk historie nævner under AD 364 (14, IV, 5) at "piktere, skotter, sakserne og atacotti plagede briterne med invasioner uden ophør". På dette tidlige tidspunkt nævnes altså sakserne som angribere sammen med andre fjender fra nord. Atacotti-folkets identitet er usikker. Det er blevet foreslået, at de stammede fra Irland.

Chronica Gallica

(hhv. årene 452 og 511), der blev skrevet i det sydlige Gallien, muligvis Marseille, angiver tidspunktet for germanernes ankomst til England (Adventus Saxonum) til 440 hhv. 441. (Vermaat, se også Higham og Lappenberg)

Constantius af Lyon

Hans "Vita Germani" (omkring 480) er en helgenbiografi om Sankt Germanus, hvor der fortælles om Germanus' besøg i England (429), hvor han var vidne til et slag ved påsketid (der endte ublodigt) mellem saksere og piktere på den ene side og briter (keltere) på den anden side. Det er dermed én af de tidligste kilder, vi har, der omtaler germanere i England. Troværdigheden af detaljerne omkring dette besøg har været omdiskuteret. Beskrivelsen af dette slag medtager Bede (se nedenfor) næsten uændret i sin "Historia".

Zosimus Historicus (Zosimos)

En græsk historiker der levede omkring år 500 i Konstantinopel (Istanbul), skrev hovedværket "Istoria nea" (New History) i 6 bind antagelig mellem 498 og 518. De forskellige tidsperioder, der beskrives, bygger på forskellige andre kilder. Afsnittet om Romerrigets nedgangsperiode og de romerske styrkers tilbagetrækning fra Britannia, de vedblivende angreb fra nord og vest på Britannia og den tid, der ledte frem til germanernes ankomst, findes i bind 6. Her skrives:

"They reduced the inhabitants of Britain and some of the Gallic peoples to such straits that they revolted from the Roman empire, no longer submitted to Roman law, and reverted to their native customs. The Britons, therefore, armed themselves and ran many risks to ensure their own safety and free their cities from the attacking barbarians. The whole of Amorica and other Gallic provinces, in imitation of the Britons, freed themselves in the same way, by expelling the Roman magistrates and establishing the government they wanted" (*Zosimus, New History 6.5.*).

I sin klassiske bog om Romerrigets endeligt: *The History of the Decline and Fall of the Roman Empire* (31, 6) skriver Edward Gibbon på lignende måde om Englands udtræden af Det Romerske Imperium (med henvisning til Zosimus).

Gildas

Den første forfatter i England der nævner den germanske indvandring var Gildas med bogen "De Excidio Britanniae" (*On the Ruin of Britain*. Translation by J.A.Giles). Her (i afsnit 23) omtaler han ankomsten, men kun saksernes. Gildas var en britisk (dvs keltisk) munk. Hans tekst, der reelt er en prædiken, antages at være skrevet i 540'erne, men kan også være forfattet tidligere. Hans stil er nærmest polemisk med kraftige udfald mod både romerske og keltiske ledere, men især med hadefulde angreb på de indtrængende germanere, der beskrives med sprogets værste gloser:

"Then all the councillors, together with that proud tyrant Gurthrigern [Vortigern], the British king, were so blinded, that, as a protection to their country, they sealed its doom by inviting

in among them (like wolves into the sheep-fold), the fierce and impious Saxons, a race hateful both to God and men, to repel the invasions of the northern nations.”

Gilda's Exidio er således skrevet senest 100 år efter invasionen, der ifølge traditionen (Bede) fandt sted i 449.

Procopius

En udenlandsk kilde er: Procopius (Prokopios), en historiker i (bl.a.) det Østromerske Rige, som i sit store værk "Om krigene" (på græsk, udgivet i midten af 500-tallet) skriver om indbyggerne i Britannien, at de består af 3 folk: britones, angiloi og phrissones, dvs. keltere, anglere og frisere – og kun disse. At frisere har deltaget i indvandringen er der efterhånden enighed om. At juterne ikke er nævnt 100 år efter landgangen kan skyldes deres relativt beskedne position i værtslandet, men det kan naturligvis også tolkes sådan, at der ikke var tale om migrerende juter men kun om angel(-saksere) og frisere.

Venantius Honorius Clementianus Fortunatus

(latinsk digter, ca 530 - ca 600/609): Navnene Eutii, Eutiones forekommer kun to gange i klassiske skrifter fra det europæiske fastland. Det ene eksempel er hos Venantius Fortunatus (ca. 580) hvor han (i en næsten skamrosende tekst) henvender sig til den frankiske konge Chilperic):

”quem Geta, Vasco tremunt, Danus, Euthio, Saxo, Britannus, cum patre quos acie te domitasse patet.” ((overfor hvem goten og baskeren skælver ligesom daneren, euthio, sakseren, britten....))

Uden at angive en særlig lokalisering af de omtalte folk, så nævner han her euthio mellem danere og saksere, hvilket kan tolkes sådan, at euthio ikke var eller ikke betragtedes som danere. (*Chadwick*). I øvrigt bliver "euthio" i ovenstående tekst i en fransk oversættelse gengivet med "le Jute" (*Pelat*)

Ravennatis Anonymi Cosmographia

(Den anonyme kosmografi fra Ravenna): Dette værk er en liste over stednavne, der dækker verden fra Indien til Irland. Værket skønnes at være forfattet omkring 700. I Nordvesteuropa nævnes efter frisernes land og saksernes land:

”nordmannernes land, som af de gamle kaldtes Dania, ...”

England omtales som "briternes land" og andetsteds står der:

” In oceano uero occidentali est insula quae dicitur Britannia ubi olim gens Saxonum ueniens ab antiqua Saxoniam cum principe suo nomine Hengist modo habitare uidetur. quamuis insulam ut diximus quidam” (*Ravennatis*, V,31)

dvs. at det saksiske folk er kommet hertil (England) fra det gamle Saksen under en fyrste ved navn Hengist. Altså her ingen omtale af juter.

The Venerable (den Ærværdige) Bede (latin: Beda)

var en angelsaksisk benediktinermunk fra Northumbria (672-735). Hans hovedværk : Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum (Det engelske folks kirkehistorie) blev færdigskrevet i 731, altså 282 år efter (hans egen dato for) invasionen. - Se videre nedenfor om Bede.

Beowulf

Et enestående digt af en ukendt angelsaksisk forfatter. Det er kendt fra et håndskrift, der stammer fra tiden mellem 975 og 1025, men teksten er formentlig omkring 200 år ældre. Det er det vigtigste litterære værk på oldengelsk. Det er et episk digt, hvor handlingen foregår i Skandinavien. Dermed bliver værket også relevant angående mulige betegnelser for befolkningen i Jylland.

Nennius

Nennius var en walisisk munk fra det 9.årh., der skrev: Historia Brittonum (History of the Britons). Han satte tidspunkter for germanernes ankomst til 447 og han nævner også de 3 skibe. Desuden anfører han at germanerne blev kommanderet af brødrene Horsa og Hengist. Ifølge bl.a. Nennius blev de ankomne modtaget venligt af kong Vortigern, der gav dem øen Thanet som opholdssted. Thanet ligger på østkysten af Kent, men i vore dage er Thanet ikke længere en ø, som det var i 400-tallet. Iøvrigt er "Historia" også affattet for at give de ikke-angelsaksiske folk i Britannia deres egen fødselsmyte.

Andre nævner 450 som året for "Adventus Saxonum" (Lappenberg).

Asser

Asser, var en walisisk munk. død 909. Han sammenkæder i sin "Life of Alfred" (893) juterne med goterne, nemlig i et afsnit hvor det hævdes at Alfred den Store på sin moder, Osburgas, side nedstammede fra det regerende dynasti i det jutiske kongerige Wihtwara, dvs på Isle of Wight: "she was daughter to Oslac, the famous cupbearer of King Æthelwulf. This Oslac was a Goth by nation, descended from the Goths and Jutes — of the seed, namely, of Stuf and Wihtgar, two brothers and ealdormen. They, having received possession of the Isle of Wight from their uncle, King Cerdic ....."

Widsith

er et angelsaksisk digt tilsyneladende forfattet i det 9.årh. Digtet indeholder bl.a. en oversigt over europæiske folkestammer, konger og helte i germansk jernalder. I vers 25 står:

“Oswine ruled Eowas, Ytas Gefwulf,

Fin the Folcwalding Frisian clans.

Sigehere longest the Sea-Danes ruled,”

(“Oswine weold Eowum, and Ytum Gefwulf,

Fin Folcwalding Fresna cynne.

Sigehere lengest Sæ-Denum weold.”)

Her tales i første linie om juterne. - I vers 35 står:

“Offa ruled Angles; Alewih Danes,— “

(“Offa weold Ongle, Alewih Denum”)

Her tales således om danere/danskere, ikke juter/jyder.

H.Möller hævder i skriftet *“Altenglisches Volksepos”*, s.88, at disse Ytas (i Widsith) i modsætning til hvad man kunne tro, ikke er de danske juter, men derimod nok det folk ,der bosatte sig i Kent, blot var de frisere og ikke jyder. Herimod hævder R.W.*Chambers*_(s.73) at man med nogen sandsynlighed

“can identify the Eudoses with the Ytas of our poem and with the Jutae, who, according to Bede, colonized Kent and the Isle of Wight.”

The Anglo-Saxon Chronicle

er en samling af annaler, der beskriver angelsaksernes historie. Det oprindelige manuskript blev forfattet ved slutningen af det 9.årh. Sandsynligvis i Wessex. Der blev imidlertid fremstillet adskillige afskrifter af dette manuskript, der blev opbevaret på forskellige klostre. Her blev mange af dem opdateret – uafhængigt af de andre. Her angives årstallet for germanernes ankomst til 449 og der skrives, at de germanske styrker var ankommet for at hjælpe briterne med af bekæmpe pikterne, hvilket de da også gjorde med stort held. Men derefter vendte de sig mod briterne selv. Om juterne skrives (efter Bede): *“Then came the men from three powers of Germany; the Old Saxons, the Angles, and the Jutes. From the Jutes are descended the men of Kent, the Wightwarians (that is, the tribe that now dwelleth in the Isle of Wight), and that kindred in Wessex that men yet call the kindred of the Jutes”*.

Symeon of Durham

var munk og forfatter, krønikeskriver. Det antages at han er forfatteren til *“De primo Saxonum adventu”* i begyndelsen af 1100-tallet. Værket begynder med en beskrivelse af germanernes ankomst og de sætninger der nævner juterne er praktisk taget identiske med Bede's tekst.

William of Malmesbury

Dennes "Deeds of the English Kings" er fra 1125. Malmesbury var en anset historiker. I bogens første linie skrives:

"In the year of the incarnation of our Lord 449, Angles and Saxons first came into Britain".

Først senere i første kapitel nævner han både "Angles, Saxons and Jutes".

Saxo

Den danske krønikeskriver Saxo "Grammaticus" (f.ca 1160) forfattede det berømte værk "Gesta Danorum" (Danernes bedrifter). Her nævner han allerede i de første linier brødrene Dan og Angul som danerstammens grundlæggere, hvorved der skabes et billede af et slægtskabsforhold mellem anglere og danere. Med Bede som kilde skrives, at anglerne senere drog til England, underlagde sig dette land og gav det et nyt navn efter deres stamme. Om en stamme ved navn juterne er der ikke tale.

Man kan spørge om Bede's historie om Hengist og Horsa er mere troværdig end Saxo's historie om Dan og Angul? I begge tilfælde kan man tale om en fødselsmyte.

Det er i den forbindelse også påfaldende, at den danske historiker Johannes Steenstrup i en artikel fra 1897 om migrationer af folk gennem tiderne, hvor han omtaler den germanske udvandring til England nok nævner saksere og anglere men ikke juter. (Steenstrup, s.118).

Angående fødselsmyter og national identitet skrives, at en trolig forklaring der tager hensyn til både skriftlige og arkæologiske kilder er, at omtalen af "juterne"

"were created and arranged to support a sense of shared ethnic and political identity". (Kruse).

Juter i England

Saksernes komme / Adventus Saxonum

Kort tid efter at romerne endeligt havde forladt England (omkring 410), begyndte angelsakserne, dvs germanerne, at indvandre.

En af grundene var givetvis, at der efter romernes tilbagetrækning opstod et både administrativt og militært tomrum. Efter enkelte romerske hjælpeekspeditioner for at hjælpe med bekæmpelsen af pikterne og skotterne fik befolkningen i Britannia besked om, at yderligere hjælp ikke kunne forventes. Den keltiske befolkning var gennem næsten 400

år blevet vant til ordnede forhold og til en romerske hær der – efter bedste evne - beskyttede landets nordgrænse såvel som kysterne. Kelterne var derfor dårligere forberedt end de var før romertiden til at imødegå fremmede angreb, for angreb havde der været længe før romerne trak sig ud.

En germansk indvandring fandt sted i (hovedsagelig) det 5.årh. Ifølge Bede's optegnelser (fra 731) deltog også juter fra den jyske halvø I denne indvandring, hvor de skulle have spillet en vis rolle. Disse udsagn er emnet for dette skrift.

Ved germanernes ankomst var befolkningen i hele England præget af den langvarige romerske tilstedeværelse. England var ikke længere en del af Romerriget. Den indfødte britiske befolkning efter 410 er blevet kaldt romano-briter og perioden 410 til 600 for "the sub-roman period".

I grunden var folket jo keltere, men de havde gennemgået en ændring, udvikling eller tilvænning i løbet af den romerske tid. Selv om det romerske styre vel grundlæggende ikke var velset, hvilket mange blodige opstande kunne vidne om, så havde romerne også medbragt flere civilisatoriske fremskridt: veje, stenbygninger, teatre, torve, offentlige bade, forsamlingshuse, boliger, nye byer, ro og orden – også ved grænserne. Således blev Canterbury i Kent genopbygget som en romerske by, og Dover på sydkysten blev en befæstet havneby under romerne. Briterne var romerske statsborgere og havde ret til at nyde godt af de fremskridt, der fandt sted.

De germanske indvandrere mødte en befolkning på et højere civilisatorisk stade end deres eget, men også uvante med at stå for forsvaret af deres land og plaget af angreb fra de nordlige stammer (piktere, skotter). Germanerne kom i en mængde og med en vilje til erobring, der åbenbart var tilstrækkelig til på længere sigt at vinde magten i det nye land. Hvorvidt dette fortrinsvis skete ved simpel udryddelse, fordrivelse af befolkningen mod vest eller ved assimilation er uvist. Formentlig først ved magtanvendelse og siden ved sameksistens og tværkulturelle ægteskaber. (Se herom bl.a. *Laker*).

Angående den germanske invasion og graden af den herpå følgende nedbrydning af de britisk-romerske samfundsstrukturer og bygningsarven skriver *Higham*:

"We should neither assume massive continuity nor massive discontinuity."

Angående antallet af immigranter der kom til England over en 100-års periode i 400- og 500-tallet er blevet anslået til omkring 10 eller 20 pct af den indfødte befolkning og i tal et sted mellem 100.000 og 200.000. Immigrationen har formentlig ført til et samfund, der var opdelt i indfødte og nytilkomne, selv om der også er forekommet en vis grad af sameksistens og ægteskaber på tværs af det etniske skel. De nyankomne germanere blev dog den dominerende og statsdannende klasse, i hvis kultur de indfødte efterhånden blev integreret. (Härke).

Efter romernes tilbagetrækning fra England blev den udstrakte brug af det romerske alfabet sjældnere. I stedet blev det delvis erstattet af et runealfabet, som de germanske

stammer bragte med sig ved migrationen fra Nordvesteuropa til England. Det angelsaksiske runealfabet kaldes futhorc, og det var udviklet af den såkaldte ældre futhork. (der bl.a. kendes fra runesten). Efterhånden som det oldengelske sprog (også kaldet angelsaksisk) udviklede sig og der tilkom nye lyd, blev der tilføjet nye runer til at repræsentere disse. (Mesney)

Saxon Shore:

Navnet Saxon Shore (Sakserkysten) går tilbage til romertiden (Litus Saxonicum) og tyder enten på en saksisk (eller bred germansk) bosættelse eller på saksiske piratangreb fra søen i dette område.

Saxon Shore synes i dag at være en betegnelse for hele den sydøstengelske kystlinie. Et dokument udgivet af den romerske centraladministration, Notitia Dignitatum, fra slutningen af romernes periode i England, der opregner både civile og militære embeder, nævner et embede som romersk kommandør for denne kyststrækning og de befæstninger, der var opført der i forsvarsøjemed. (Allen).

De førnævnte forter eller befæstninger (9 ialt) var beliggende på kysten fra det nordlige Norfolk til det sydlige Kent. 5 af dem var placeret på kysten af Kent, heraf den ene vest for Margate. I dag er en kyststrækning vest for Margate, ved byen Whitstable, betegnet som Saxon Shore. The Saxon Shore Way er i dag navnet på en lang (262 km) vandresti i Kent. Stien passerer flere af lokaliteterne for de romerske forter.

I øvrigt fandtes der også på den anden side af den Engelske Kanal en romersk sakserkyst med forter.

Bemandingen af disse forter skete dels ved indsættelse af romernes egne soldater, dels ved ansættelse af lejesoldater fra lande udenfor Romerriget, herunder germanere. Dette forhold fremgår med rimelig sikkerhed af arkæologiske undersøgelser af begravelser fra den tid. Det ses også her, at de germanske lejesoldater har medbragt deres familie, dvs. at de var bosat i Britannien.

Således må der i det Britannien, der efter 410 var forladt af romerne, allerede have befundet sig en del bosatte germanere længe før invasionen.

Det antages nu, at der umiddelbart efter romernes afrejse begyndte en gentagelse af tidligere piratangreb, der udviklede sig til bevæbnet landgang og overtagelse af land – med eller uden direkte invitation som hjælpetropper. En invasion omkring 449 har dermed sandsynligvis ikke været den første men måske en af de sidste indvandringer.

I forbindelse med emnet for dette skrift kan heraf udtrages, at muligheden for, at der blandt de på de romerske forter beskæftigede "saksere" også befandt sig folk fra den jyske halvø, ankommet i romertiden, er ganske betragtelig.

Bede's "iuti"

Juterne var en germansk stamme, der – i henhold til Bede - beboede den jyske halvø. Men i "Germania" fra år 98 e.v.t. kalder Tacitus befolkningen i Jylland for "eudoses". Historikeren *Bede* (731) kalder dem iuti. På oldengelsk er det blevet til "iotas". . På moderne engelsk kaldes de jutes, hvilket også gælder de nuværende indbyggere af Jylland (Jutland).

En redegørelse for vores aktuelle viden om den jutiske folkestamme kompliceres af de samme mangler på samtidige kilder, som har præget tidligere forsøg herpå.

Angående danske betegnelser for indbyggerne i Jylland så går det nudanske "jyder" tilbage til middelalderdansk iuthær, der igen går tilbage til oldnordisk "jótar" (ligesom Jótland for Jylland). Imidlertid talte den jyske befolkning i det 5. årh. ikke oldnordisk, men nærmere urnordisk. Dette sprog kendes fra runeindskrifter, især teksten på guldhornene (fundet ved Gallehus), der antages at være fra 400-tallet (*Hjorth*, 2016, bd.1.).

Guldhornene blev fundet ved Gallehus nær Møgeltønder i Sønderjylland i hhv 1639 (det lange horn) og 1734 (det korte horn). Det korte horn var forsynet med en runeindskrift. Da hornene er vurderet til at være fra første halvdel af 400-tallet, må den sætning, der kan læses på hornet, være det nærmeste vi kan komme til juternes sprog eller i hvert fald det sprog, der blev talt i Sønderjylland/Jylland på den tid, altså det sprog, som man siden har kaldt urnordisk. Nogle indskrænker endda tidspunktet for hornenes fremstilling til "omkring 450".

Indskriften på det korte horn var:

"ekhlewagastiR : holtijaR : horna : tawido" (*Jeg Lægæst, Holts søn (eller fra Holt), gjorde hornet.*) (*Hjorth*,2016; *Nationalmuseet*).

Muligvis er "gallehussproget" en sprogform, hvorfra både de nord- og vestgermanske sprog har udviklet sig (*Hyllested*).

Det citat fra Bede: "Ecclesiastical History of England" om den germanske invasion i Sydengland, der indleder dette skrift, er det første sted i engelsk litteratur, hvor ordet "jutes" forekommer. I Bede's latinske tekst bruges formerne "iutis" og "iutarum".

I et studie over digtet "Widsith" argumenteres for den udlægning, at ordene "ýtum" (dat./instr. plur.), på tidligt vestsaksisk "íetum", kentisk eller angliansk "éotum" eller "íotum" samt tidligt germansk "eutiz" er identiske med "iuti" (nom.plur.) hos Bede. Ordene ytena og eota bruges således til at dække udtrykket iutarum hos Bede i oldengelske udgaver af hans Ecclesiastical History (*Chambers*). Desuden anfører Chambers stednavne I Sydengland, der peger i samme retning. Derimod er det vanskeligere at fastslå dette folks hjemland.

Om samme emne skriver *Stuhmiller* vedr. betegnelserne i Beowulf:

"Their tribal name, latinized to luti by Bede and later historians, was anglicized to the West Saxon Ytan, Northumbrian Iotan and Anglian Eotan". (Stuhmiller).

Ang. oprindelsen til stammen eller stammeforbundet danerne, der først rigtigt kendes fra 500-tallet, da stammen var blevet den herskende befolkning i Danmark, herunder Jylland, er der flere teorier. Én teori (ganske omstridt) er, at stammen havde sit oprindelige hjemsted i Sverige, og at de fra Sydsverige udbredte sig mod vest i løbet af det 3. og 4. århundrede, først til de danske øer og siden til Jylland.

Den opfattelse, at danerne kom fra Sverige, bygger blandt andet på oversættelser af én eneste kilde på latin, *Jordanes'* goterhistorie, nemlig oversættelser af punkt 23 i den geografiske indledning, hvor man kan læse:

" ... Suetidi, cogniti in hac gente reliquis corpore eminentiores: quamvis et Dani, ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerunt ..." (og på engelsk: *"The Suetidi are of this stock and excell the rest in stature. However, the Dani, who trace their origin to the same stock, drove from their homes the Heruli"*)

dvs ikke nødvendigvis med den betydning, at danerne kom fra Sverige (Näsman) men heller ikke udelukkende denne mulighed.

Hvis en sådan meget sandsynlig situation har været tilfældet, så har danerne undervejs givetvis fortrængt den tidligere befolkning. Der tales hos Jordanes om en fordrivelse af herulerne fra deres hjemsted. Det samme har vel været tilfældet i Jylland (juterne?). Det er vel muligt, at danerne har øvet et pres på befolkningen i Jylland, men dette tilsiger jo ikke i sig selv en migration helt til England

Ejstrud skriver herom:

"The Danes had come from the northeast much earlier (end migrationen til England), and became the dominant power in Scandinavia in the following centuries."

Det er påfaldende, at juterne ikke er omtalt hos de europæiske skribenter på fastlandet og skønt de nævnes i to oldengelske digte, så kaster dette ikke mere lys over deres forhold til andre germanske stammer eller hvilket land de bebor. (*Stenton*).

Om eksistensen af et selvstændigt jutisk folk skriver *Schück*, at:

"et jutarnes rike, som var skildt från Danmark, har historiskt icke existerat".

Bede's udgangspunkt er det kristne, men hans tekst er forholdsvis seriøs, ikke så ensidig som Gildas. Det citat, der indleder nærværende essay, findes under år 449 (Bog 1, 15). I store træk er beskrivelsen af invasionen overtaget fra Gildas, men formuleret anderledes og med en påfølgende placering i England af de enkelte germanske stammer. I kapiteloverskriften kaldes germanerne for anglere alene. I begyndelsen af kapitel 15 nævnes anglere og saksere, først siden kommer juterne til (i det nævnte citat). I det foregående kapitel skriver Bede, at sakserne (og kun dette stammenavn) blev indkaldt af

kong Uurtigernus (Vortigern) for at hjælpe briterne i kampen mod pikternes angreb ("de nordlige folk").

Der skrives, at sakserne i 449 ankom i 3 skibe (hvilket jo synes at være noget få til transport af hjælpetropper) og at de fik anvist et sted på østkysten, hvor de kunne bo (øen Thanet). Herefter nævnes det, at germanerne efter en første sejr over fjenderne tilkaldte forstærkning fra hjemlandet, hvorpå en væsentligt større hær ankom. Det er i den forbindelse, at juterne nævnes.

Imidlertid er det langt fra sikkert, at germanernes indtog begyndte o. 449, som Bede lader formode. Nennius nævner således årstallet 447.

Det er andetsteds anført, at England helt fra 441 var under germansk dominans i et eller andet omfang (Chronica Gallica, Prosperus Aquitanus, Higham, Lappenberg). Det er derfor sandsynligt, at der ved invasionen ved midten af det 5. årh. allerede fandtes en del germanske indbyggere i England (se også ovenfor under: Saxon Shore).

Førnævnte kong Vortigern skal have været en magtfuld fyrste i Kent og det sydlige England. Det var efter opfordring af hans rådgivere, at han besluttede sig for at indkalde hjælpetropper for at bekæmpe truslen fra nord, selvom netop disse germanske folk i mange år havde været fjender af hans land (Lappenberg).

Ifølge myten om invasionen gik juterne i land på Isle of Thanet, der dengang var en ø, men nu er den østligste del af Kent. De fremmede bosatte sig her (Allen). Indvandrerne var, iflg. bl.a. Bede, ledet af brødrene Hengist og Horsa; nogle nævner dem som værende juter.

Endvidere nævnes det enkelte steder, at disse brødre var forvist fra deres hjemland ("in exilio pulsae", Nennius, c.28)

Iøvrigt er ordet "de iutarum" hos Bede i en oldengelske oversættelse blevet gengivet med ordene "of geata" :

"Of Geata fruman syndon Cantware, 7 Wihtsætan; þæt is seo ðeod þe Wiht þæt ealond oneardað."

(Of Iutish origin are the men of Kent, and the Wihtsætan; that is the tribe dwelling in the Isle of Wight.) (Lemke)

Oldengelsk "geatas" er på dette sted blevet opfattet som "goter". Denne forvirrende sammenblanding af jutere og gotere er aldrig blevet fuldstændigt forklaret. Men den kan måske ses som en tilstræbt tilknytning til den gotiske tradition og en gotisk identitet (*Goths*).

"Geatas" bruges også i Beowulf. P. Falbeck fremførte i 1884 en teori om, at dette ord næppe (kun) dækkede "goterne" i det nuværende Sverige, men snarere befolkningen i Jylland.

Gudmund Schütte diskuterer denne og andre teorier i artikel fra 1912 (*Schütte: The Geats*).

Bede's værk er uanset den senere kritik et meget vigtigt dokument for sin tid og har en fortjent hædersplads i engelsk historieskrivning. I de første 1000 år efter udgivelsen var de fleste tilbøjelige til at fæste tillid til beretningen om den første angelsaksiske indvandring i (ca.) 449. Siden – og især i det 19. og 20. årh. - er historikere begyndt at stille spørgsmålstegn ved flere detaljer og ved beretningen som helhed. Nogle har betragtet invasionshistorien som utroværdig. Således har *Wright* (1852) skrevet at historien ikke er mere end en legende:

“Bede’s description of the Anglian, Saxon and Jutish settlement can hardly be looked upon as better than a legend”.

Andre derimod har fæstet betydelig tiltro til Bede's oplysninger.

Til støtte for Bede tæller, at han var – om ikke den første – så den første med en betragtelig ballast af viden og lærdom, der fortæller historien. Skriftets tilblivelse er blevet sat til 731.

Når man læser Bede's værk, må man gøre sig klart, at det er skrevet ikke blot for at beskrive kristendommens og kirkens historie i England. I indledningen dedicerer forfatteren værket til den daværende konge af Northumbria, Ceolwulf (regeringstid 729-737, død 765). I indledningen oplyser Bede navnene på sine kilder, dvs. de personer – meget ofte gejstlige i høje stillinger – som har overladt ham deres historiske eller biografiske notater eller givet ham mundtlige oplysninger. Bede henvender sig direkte til kongen og opfordrer ham ikke blot til at læse bogen selv, men også til at bruge sin indflydelse til at udbrede kendskabet til den til en større kreds af befolkningen.

Historia Ecclesiastica er blevet karakteriseret som hørende til en genre der kunne kaldes "advice literature" (*Beeny*). Værket er skrevet på flere niveauer, dels som historieskrivning, dels som moralsk oprustning for kirkens folk og ikke mindst for kongerne. Teksten berører derfor i meget stort omfang rækken af biskopper og konger i de århundreder, som bogen handler om. Ganske vist beskriver Bede sig selv som "an impartial historian, unreservedly relating what was done" (kap.17), men allerede indledningens tekst antyder, at der er flere formål med bogen. Her skriver han, at når han beretter om gode mænd, der bedriver gode gerninger, så håber han at læserne (altså også kongerne og andre indflydelsesrige personer) vil tage ved lære heraf. Og når han beretter om onde mænd, der bedriver onde gerninger så håber han, at læserne vil forkaste sådanne gerninger og i stedet handle på en måde, der er Gud velbehagelig.

For Bede var en efterlignelsesværdig statsmand en konge, der udbredte angelsaksernes ("racens") magt stadig videre; en sådan evne var næsten vigtigere end kongens kristne tro, selvom troen naturligt nok fremhæves som vigtig for enhver statsmand. Bede anvender ofte henvisninger eller sammenligninger med personer og begivenheder fra bibelhistorien, således sammenligner han i kap 34 kong Æthelrith af (det senere) Northumbria med kong Saul.

Et hovedformål for Bede var åbenbart at forsyne angelsakserne (hans egen "race" som han siger et sted) med en identitet som folk og en fødselsmyte.

Alt dette må også tages i betragtning, når det drejer sig om invasionsberetningen.

Når der tales om ankomsten af 3 skibe og om de 3 germanske folk, må man ikke undlade den betragtning, at tallet 3 for den bibeltro Bede var et helligt tal (ét af de mest anvendte tal i bibelen).

Man kan med rette drage Bede's mulighed for detailleret at kende begivenheder, der foregik 282 år tidligere, i tvivl. Der var ingen samtidige kilder, og en del af beretningen må være baseret på overlevering fra generation til generation. Det er endvidere meget naturligt, hvis Bede har anvendt senere (eller tidligere) informationer om de germanske stammers navne og hjemsteder. Det er også svært at tro, at især juter og anglere skulle have hørt til de mest magtfulde germanske stammer på noget tidspunkt. Men som myte vil det jo nok have en bedre klang.

Naturligt nok hører vi hos Bede mange beretninger om sammenstødene mellem briter og germanere, hvoraf de første efterhånden må underordne sig den germanske elite, hvis sprog, kultur og religion blev dominerende.

Fra et vist tidspunkt beslutter Bede at anvende ordet angli om alle de tilkomne folk, der sammen med de indfødte briter blev til det engelske folk.

Hos Bede prises de angelsaksere, der er gået over til kristendommen. "Historia" er i høj grad en fremhævelse af den pavelige kristendom som den eneste rigtige tro; en tro der er afgørende for et folks udvikling og dets evne til at udvide deres kongedømmers magtområder.

Nyere forskning har vist, at Bede's beskrivelse af forholdet mellem folkene i England er baseret på bl.a. hans aktuelle formål. Man kan derfor kun med vanskelighed bruge Bede, når det drejer sig om at få et realistisk billede af de etniske identiteter. Bede havde et højere formål, der gik ud på at fremme opbygningen af hans kirke og udbredelsen af hans eget folk. (McKinney, 2011)

Om anglere og sakserne og deres oprindelseslande hedder det, at angleres hjemland ganske rigtigt var forladt af mennesker, men en havstigning kunne også forklare dette. Anglerne og sakserne udgjorde helt sikkert det store flertal af nybyggerne, men frisere og frankere såsom boructuari og rugini har også været iblandt dem. Af disse folk var boructuari (også kaldet bructeri) antagelig bosat sydøst for frisere.

Ny forskning peger på forestillingen – især hos Bede - om angelsakserne som Guds udvalgte folk, hvor germanernes bestræbelser og den modstand de møder undervejs sammenlignes med israeliternes situation i det Gamle Testamente. Dette billede skulle bane vejen for en legitimering af deres nye nation, England. (Hellinga, 2018. Cardwell, 2015)

Bede's forbindelser mellem stednavne og folk eksisterer muligvis kun, fordi Bede arbejdede sig bagud fra steder og folk som han kendte i stedet for at bevæge sig fremad ud fra historiske dokumenter. (Roberts)

Ifølge Bede blev briterne drevet mod vest og nord af anglerne, sakserne og juterne, betegnelser for folk, som han har udviklet ud af

“existing eighth-century Germanic migration myths” (McKinney).

Bede gjorde brug af Gildas' værk, ligesom den senere "Angelsaksiske Krønike" benyttede oplysninger fra Bede vedr. det 5. årh. Et vigtigt spørgsmål vedrørende beretningen om de tre folkestammers ankomst til England er, hvordan det har været muligt at skelne det ene folk fra det andet. Sprogene har dengang næppe været meget forskellige (og vel ret ukendte i England, i hvert fald hos de keltiske indbyggere).

Det er muligt, at Bede ligesom andre i middelalderen lå under for en forestilling om Norden som hjemland for dygtige og tapre folk, som det var værd at henvise til som et ophav. Jfr. herom R. Rix' afhandling om "The Barbarian North in Medieval Imagination". Hvad angår Bede's "three most powerful nations of Germany" er det nok ikke en konkret vurdering af magtfuldheden, men snarere et udtryk, der passer sig bedre end at skrive, at 3 relativt små nationer har besejret det store England.

Under alle omstændigheder kan man næppe antage Bede's oplysninger for at være 100 pct korrekte, på den anden side er der ingen grund til at tvivle på det grundlæggende budskab, at der er foregået en landgang af én eller anden størrelse i det sydøstlige England af én eller flere germanske stammer fra det nordvestlige Europa omkring det angivne tidspunkt.

Angående tidspunktet for Adventus Saxonum har flere betegnet det som en proces over mange år. Således skriver Collingwood, at det er et spørgsmål, som slet ikke kan besvares. Det er lige så umuligt som at angive et bestemt årstal for begyndelsen på et britiske imperium. Der er ikke nogen enkelt begivenhed, der kan registreres, der er tale om en kontinuerlig proces, der har strakt sig over en betydelig periode (bog 5, kap.21).

Anglerne kan have været thüringere (germanere) eller boet tæt på. I Frankerriget fandtes flere lovsamlinger for de enkelte folkeslag under frankisk herredømme, således en "*Lex Angliorum et Werinorum hoc est Thuringorum*" ("Anglernes og varinernes lov, det vil sige thüringernes". Denne lovsamling er bevaret i et manuskript fra det 10. årh. men er formentlig forfattet omkring år 800. Thüringen var tidligere inddelt i 3 landsdele som beskrevet i Johann Falckenstein: *Thüringische Chronicka*. Buch 1.1738:

" Die Thüringer zur Zeit des Königs Odoacri und Theodorici, Könige von Italien ihr Land in drey große Pagos, nemlich in ANGLEGEWE, THURINGEWE, und WERNINGEWE eingetheilet; Dahero auch das alte Gefetz, welches den Titul führet: Lex Angliorum & Werinorum, hoc est Thuringorum. Der Pagus ANGLEGEWE war lincker Hand an der Unfrut gegen die Wipper zu, fituiret . ...".

Anglerne er ikke emnet for dette essay, men spørgsmålet om deres hjemland er relevant for at kunne skønne om juternes hjemland.

Folkets navn kan have været "angelsaksere" dvs en art saksere. Dette udelukker en forbindelse til Sønderjylland og dermed til juter fra Jylland. (*Bjerrum*).

Der kan også være tale om at kun grupper af anglere har forladt hjemstavnen og vandret mod syd. Løvrigt var sakserne og thüringerne naboer allerede i slutningen af 400-tallet.

Man skal tænke på at vi her befinder os i folkevandringstiden, hvor stammer og folk ikke blot "vandrede" men undervejs også kunne opgå i andre folk/stammer og derved miste deres identitet og navn og omvendt kunne fordrive andre folk eller dominere dem.

Frankerne på den anden side udvidede deres territorium og overtog det nuværende Frankrig m.m. Deres nordlige naboer og fjender blev de krigeriske saksere, som netop på Bede's tid var trængt mellem Frankeriget mod syd og de vestslaviske stammer mod øst.

Sakserne og deres placering og navn er den mindst problematiske af Bede's tre stammer.

Løvrigt var saksere den i den romansk-keltiske befolkning almindelige fællesbetegnelse for germanere fra kontinentet – sørøvere så vel som erobrere af land.

Bede's senere tale om anglere som fællesbetegnelse for de nye germanske magthavere i England skyldes hans ønske om at skabe en fælles identitet for sine landsmænd og en glørværdig baggrund for skabelsen af den nye nation. Derfor bruger han i titlen på sin bog udtrykket "gens anglorum" (englændernes folk).

Skønt der tales om tre forskellige folk i Bede I.XV så begynder Bede senere at bruge betegnelserne "anglere" og "saksere" skiftevis. Når Bede henviser til grupperne under ét i de senere kapitler af bog I bruger han bindeordet "eller" hvilket peger på, at Bede ikke selv adskiller grupperne så skarpt som beretningen i kap. I.XV lader formode. (*Chadwick, citeret hos Roberts*)

I det hele taget var Hist. Eccl. nok historieskrivning men lige så meget et skrift forfattet af en kirkens mand, der ville fremme kristendommens sag og sine landsmænds overgang til den rette tro eller forbliven i samme. Derfor blev således kristne ledere og konger omtalt som gode, mens hedenske sådanne generelt omtaltes mere negativt. Hovedsynspunktet var at kristendommens fremgang betød fremgang for landet og de bedste konger var dem der – gerne med troens hjælp – fik større og større områder under deres kontrol.

Juternes rolle i invasionen og deres bosættelse i England

Om juternes angivelige ankomst til Thanet skriver Grant Allen i sin bog i sin bog: "Early Britain" (s.14):

"According to tradition the Jutes came first. In 449, says the Celtic legend (the date is quite untrustworthy), they landed in Kent, where they first settled in Ruim, which we English call Thanet – then really an island, and gradually spread themselves over the mainland..."

- og senere:

"A second Jutish horde established itself in the Isle of Wight and on the opposite shore of Hampshire. But the whole share borne by the Jutes in the settlement of Britain seems to have been but small."

Landgangen antages at have fundet sted ved Pegwell Bay, en lille bugt syd for Ramsgate. Invasionen skete antagelig under ledelse af angleren eller juten Hengist. Ved Pegwell Bay blev der i 1949 opstillet en kopi af et vikingskib, sejlet dertil fra Danmark for at mindes 1500-året for juternes landgang i Kent.

Om det omtrentlige tidspunkt for begyndelsen på saksisk styre i England skrev Chronica Gallica under året 441 (i engelsk overs.): "The British provinces, which to this time had suffered various defeats and misfortunes, are reduced to Saxon rule."

Ifølge Bede blev således både Kent, det sydlige Hampshire og Isle of Wight hjemsteder for juterne. Men beboerne i disse områder kaldte sig snart ved et navn (på angelsaksisk) der afspejlede det land, der var deres. Folket i Kent kaldte sig Cantaware. Folket i det sydlige Hampshire fik navnet Meonware efter Meon-dalen og Wight-boerne kaldtes Wihtware.

Formentligt (men ikke sikkert) i samme tidsrum som juterne – stadig ifølge traditionen - indvandrede anglere og saksere til England. Anglernes rige lå – under rigets største udstrækning - syd for Jylland, omtrent i det område som vi senere kaldte Slesvig. I løbet af 2.halvdel af det 5.årh. synes Anglerriget at forsvinde, hvilket kan tydes sådan, at et meget stort antal anglere udvandrede. En anden grund kunne have været en betydelig havstigning.

De sydligere boende saksere var langt det talrigeste folk. I England kaldtes de indtrængende germanere ofte for saksere (Saxons) under ét.

Kent

Efter sidste istid var det sydøstlige England, herunder Kent, forbundet med Europa via Doggerland, og der har været rige muligheder for folkevandringer ad den vej. Omkring 6500 år f.v.t. var Doggerland som følge af den stigende vandstand dækket af hav. England var en ø, og det Kent som vi kender i dag blev formet. Dog med den forskel, at det nordøstlige hjørne af Kent var en ø og forblev sådan gennem flere tusinde år, således

under den germanske indvandring i det 5. og 6. århundrede og helt op til den sene middelalder. Øen kaldtes Thanet, og navnet er videreført til i dag. Thanet (tidligere navn: Ruim, af keltisk: ruimne, der betød: marsk). Thanet var adskilt fra fastlandet af et stræde, kaldet Wantsum Channel, der var omkring 1 engelsk mil i bredde. Ebbsfleet ved Pegwell Bay hvor germanerne efter sigende gik i land i 449 lå dengang ved vandet, men på grund af kystens ændring ligger den nu ca. ½ mile inde i landet. Den vigtigste havn på Thanet var i romertiden Stonore, beliggende på østkysten, lige nord for det senere Sandwich.

Vedr. juterne i Kent er det blevet sagt, at anglerne, sakserne og juterne ikke var så meget selvstændige folk som en gruppe der delte en fælles "traditionskerne", der bandt dem sammen også ved invasionen af England. Derfor forsvandt juterne fra historien, idet den etniske og sociale gruppe som de var en del af formede sig omkring en anden kerne for at skabe deres fælles identitet i det nye land. En sådan kerne kunne udmærket være forbundet med de oldengelske betegnelser Cantware eller Centingas (Kent-beboere). (Roberts, Wenskus)

Kent syntes i den "hedenske tid" at udmærke sig blandt de andre dele af England derved, at denne region var præget af en langt mere udviklet kultur knyttet til det frankiske Rheinland. Disse kulturelle ligheder kan have været til stede fra begyndelsen eller de kan være opstået som følge af senere tætte kontakter med det europæiske fastland (Stenton). Ligheden mellem marksystemerne Kent i angelsaksisk tid og systemerne i Rheinland peger i samme retning (Stenton, Jolliffe). Derfor synes det sandsynligt, at Bede tager fejl angående juternes hjemland før emigrationen.

I Kent forbindes juterne af mange med især den arveskik, hvor ejendom ved død deles ligeligt mellem alle sønner, den såkaldte "gavelkind".

En del forskere anerkender tilstedeværelsen af et specielt folk i Kent og det sydlige Hampshire, om navnet er juter eller noget andet er ikke så vigtigt.

Ifølge Jolliffe kan man konstatere, at der i Kent var en tidlig kultur, der adskilte sig både fra den keltiske kultur i det øvrige England og fra den senere saksiske kultur. Det drejer sig ud fra hans undersøgelser om skikke indenfor landbrug (marksystemer) og bosættelsesform, herunder anvendte markmål og landsbytyper. Denne kultur genfindes enkelte steder i Sussex og ikke mindst i det sydlige Hampshire. Man kan kalde denne tidlige befolkning for juter eller noget helt andet, men det er åbenbart en vestgermansk kultur – som ikke er saksisk. I Hampshire og Sussex er dette kulturlag "gemt" under et kulturlag, der tilhører vestsakserne, der senere fik magten i dette område.

Citat fra Jolliffe: *"I should be inclined to adopt the name of Jutes for the earliest inhabitants of the South East"*.

Men Jolliffe taler om en kulturel identitet, der ikke indebærer en fastslåen af race eller folk. Disse "juter" **kan** komme fra Jylland men ikke nødvendigvis:

" - it does not necessarily denote a people from the Cimbric Chersonese".

Det sidste udtryk betegner Jylland, Chersonese kommer af det græske ord for "halvø", dvs Den Kimbriske Halvø, et udtryk brugt hos Ptolemæus.

Arkæologi

Arkæologiske undersøgelser yder centrale bidrag til vor viden om fortiden. Hvad arkæologerne kan afdække – her i det sydlige England - vedr. forskellige folkeslag og deres oprindelse er ikke mindst baseret på vurderinger af gravskikke, jordbegravelser kontra kremering og studier af menneskeskeletter og gravgods samt andre jordfundne genstande, der set som kulturtyper giver mulighed for sammenligning med kulturtræk i forskellige dele af Nordvesteuropa og Sydsandinavien.

Den nyere debat indenfor angelsaksisk arkæologi har haft to udgangspunkter hvoraf det ene var en kritiske genvurdering af de skriftlige kilder for det 5. og 6. årh. i Storbritannien, som iflg. *Härke* førte til:

"the realisation that most of our sources for this period are unreliable in both chronology and content".

I det sydlige og østlige England er der fra den anden fjerdedel af det 5. årh. arkæologiske resultater, der på flere måder er forskellige og som omfatter en række af materielle kulturtyper og eksempler på kulturel praksis, der har nære paralleller og sandsynligvis stammer fra "the North Sea coastal areas of mainland Europe and south Scandinavia" (*Scull*).

På en gammel kirkegård i Osinghelle (Osengal) vest for Ramsgate i Kent, der blev opdaget ved bygningen af en jernbane, har arkæologiske fund bestyrket ideen om, at kolonier af germanske stammer eksisterede her allerede under det romerske styre. Kirkegården rummede mange saksiske begravelser, men blandt dem blev også fundet en romersk blykiste, et par vægtskåle af bronze og andre romerske genstande. Dette peger stærkt på at der her mellem kirken ved Ossinghelle og Manston har boet en befolkning af romerske borgere og germanske nybyggere side om side. Dette kan igen ses som et yderligere tegn, på romerne har anvendt germanske lejetropper ved forsvaret af deres "Saxon shore" på begge sider af Kanalen, og at disse germanere medbragte deres familier og bosatte sig i landet. (*Lawson*).

Stednavnet Osinghelle nævnes i øvrigt af *Horsley* blandt stednavne i Kent af formentlig germansk/jutisk oprindelse. .

Om tidlige germanske indvandrere skriver *Foord*:

"The south-east coastal areas of Britannia had already allowed some Germanic peoples to come and settle before the end of the 4th century (and it should be noted that the final Roman legions were often also drawn from such folk)"

Hills (*The Anglo-Saxon Migration*–) konstaterer, at

"more of the finds found in Kentish burials have their origin in Frankia than in Jutland".

Om overensstemmelser mellem kentisk og frankisk kultur skriver Jolliffe (citeret efter *Leeds: Archaeology of ..... Invasions*):

"It is in Frankish territory that the origin of most of the Kentish culture must be sought ...".

Som der står bl.a. hos Bede, var det den traditionelle opfattelse, at germanerne (saksere, anglere og juter) kom efter invitation og skulle virke som hjælpetropper mod skotterne og pikterne. Imidlertid er det meget sandsynligt, hvilket også støttes af flere gravfund, at germanerne udover at være pirater, der gentagne gange angreb Britanniens østkyst, også blev ansat som grænsevagter af romerne. En sådan ansættelse af folk ("barbarer") udenfor Romerriget var ikke ualmindelig hos romerne.

Bakken skriver herom, at de de arkæologiske vidnesbyrd antyder en meget mere kompleks situation (end de skriftlige kilder). En betydelig befolkning af germansk oprindelse men med en blandet stammemæssig baggrund voksede frem i England under først de romerske og senere de britiske myndigheder i løbet af det fjerde og begyndelsen af det 5. århundrede.

Om forståelsen af passagen om anglerne, sakserne og juterne hos Bede skriver *D.H. Farmer*, at nøglen til forståelse er, at passagen forsøger at forklare de politiske realiteter i 731. Og videre omtaler han arkæologernes udsagn om, at der var et overvældende antal vidnesbyrd stammende fra kremeringsurner og disses mønster om, at begravelser af anglere og saksere i store dele af England findes side om side og ikke i separate dele af landet.

Af fibulaer med firkantede hovedplader (i såkaldt jutisk stil) er der alene i én kirkegård, nemlig i Lyminge i det sydøstlige Kent, fundet 4 stk.

En såkaldt jutisk kirkegård er blevet udgravet ved Margate i det nordøstlige Kent. Begravelserne her stammer sandsynligvis fra det 6. årh. muligvis tidligere. Mange af gravene er tidligere blevet plyndret. De første fund på dette sted skete i 1848, 1863 og 1893. De mest omfattende udgravninger foretoges i 1922-1925. Disse resultater blev genvurderet langt senere af *D. Perkins*.

En anden stor kirkegård med angiveligt jutiske begravelser er fundet i Sarre i Thanet-området.

Betegnelsen "Jutish" for disse jernalder-begravelser må forstås ud fra en traditionel navngivning af den ældste germanske befolkning i Kent og andetsteds i Sydengland.

De ofte fundne "quoit brooches" (ringfibulaer) er også blevet forbundet med Jylland.

Imidlertid er der meget der tyder på – som vi også skal se senere – at der er ankommet teutonere (et gammelt udtryk for germanske stammer) til Thanet længe før indvandringen i 440'erne.

De "jutiske" genstande, der er udgravet i Kent, er for flertallets vedkommende sandsynligvis ikke bragt direkte hertil fra Jylland, men snarere fremstillet i Kent af jyske håndværkere (*Kruse*).

Sådanne genstande er således ikke noget vidnesbyrd om en speciel jutisk indvandring ved midten af det 5.årh.

Tilsyneladende er der ingen af de undersøgte grave i Kent, der helt svarer til, hvordan man kunne forestille sig, at en grav tilhørende en nylig ankommet indvandrer fra Jylland kunne se ud (*Kruse*).

DNA-resultater

I en artikel om "genomiske signaler om migration og kontinuitet i England før angelsakserne" fra 2016 skrives, at visse DNA-spor er blevet tolket som en afspejling af den genetiske arv fra omfattende angelsaksiske invasioner, der fulgte efter den romerske periode. Imidlertid er det vanskeligt at adskille effekterne af denne meget omdiskuterede begivenhed fra anden indvandringsafhængig indflydelse fra det nordvestlige Europa, uanset om det drejer sig om, for eksempel "germanske elementer i den romerske hær i den sidste del af den romerske periode forud for de angelsaksiske migrationer eller skandinaviske indvandrere, der ankom nogle århundreder senere". (*Martiniano, 2016*)

Sussex

I henhold til *Foord* synes det såkaldte jutiske kongerige i Kent at have udvidet sit magtområde udover grænserne for nutidens Kent således at riget også omfattede det østlige East Sussex, dvs. bl.a. Hastings-området, det område, hvor stammen hæstingas var bosat.

Historikeren C.T.Chevalier har fremsat den teori, at folket hæstingas (Hastings-området) skulle være af frankisk oprindelse.

Arkæologi

Om arkæologiske fund i Sussex skriver Bakken, at "other artefacts point to a mixed Saxon/Jute/Frankish population"

Der er meget få vidnesbyrd om saksisk bosættelse i West Sussex i det 5.årh. bortset fra kirkegårdene på Highdown Hill og Compton nordvest for Chichester:

"the latter may have started being used as late as 500 and has possible evidence for both British and Jutish burials" (Lyne:Sussex)

Der findes arkæologiske tegn på en betydelig frankisk tilstedeværelse i det sydøstlige England allerede i det 5. årh. Vidnesbyrd fra kirkegårde i Mucking (Essex), Abingdon (Oxfordshire), Highdown (Sussex) m.fl. støtter opfattelsen af en frankisk migration til bl.a. Sussex i midten af det 5. årh, (Soulat, 2011, s.63).

Hampshire og Isle of Wight

Ager skriver, at Meonstoke i floden Meon's floddal i den tidlige angelsaksiske periode sandsynligvis har udgjort et hovedcenter i meonwara-stammens land, der ifølge historiske og stednavnemæssige vidnesbyrd kan have været en uafhængig provins inden for en jutisk "nation" i det sydlige Hampshire og Isle of Wight, før dette område kom under vestsaksisk styre i den sidste del af det 7. årh. (Ager, Yorke)

Om juterne i Hampshire og Isle of Wight skriver Allen:

"Finally, along the wooded coast from Portsmouth to Poole Harbour, the Gewissas, afterwards known as the West Saxons, established their power. The Isle of Wight and the region about Southampton Water, however, were occupied by the Meonwaras, a small intrusive colony of Jutes. Up the rich valley overlooked by the great Roman city of Winchester (Venta Belgarum), the West Saxons made their way, not without severe opposition, as their own legends and traditions tell us" (Allen)

Hos Bede skrives om Isle of Wight og Hampshire og om strædet Solvent der adskiller øen fra fastlandet:

"In this sea (Solvent) the two tides of the ocean, which break upon Britain all round its coasts from the boundless northern ocean, daily meet in conflict beyond the mouth of the river Homelea, which runs into the aforesaid sea, through the lands of the Jutes, belonging to the country of the Gewissae".

Den omtalte flod er Hamble, det siges således at floden flyder gennem juterne land, der hører under Gewissae (det senere Wessex).

John of Wallingford omtaler i sin krønike juterne i Wight (Juti Vectiani) og juterne i Kent (Cantiani Juti) (Wallingford).

Desuden knyttes juter-navnet til New Forest i Hampshire, idet ordet Ytene ifølge *Florence of Worcester* (d.1118) var knyttet til New Forest-området. ("prouincia Iutarum in Noua Foresta")

Ordet ytene kommer af oldengelsk ytas, der betyder: Jutes.

Om ordet "ytene" skriver *Bjerrum*, at det må være "genitiv pluralis af et ord, som må gå tilbage til en fællesgermansk stamme eutian-, hvorimod de danske jydernes navn må gå tilbage til en stamme uden i, eutan-. De engelske yter må derfor identificeres ikke med jyderne, men med det folk, som i to latinske kilder fra det 6. århundrede kaldes Eutii.

De keltiske folk, der ved germanernes ankomst var bosiddende i Hampshire, Wiltshire og Somersetshire – dvs. helt fra den Engelske Kanal til Bristol Kanal - kaldtes Belgae med hovedstaden Venta (Venta Belgarum), der i dag er Winchester. Denne by blev i 519 hovedstad i kongedømmet Wessex, dvs. vestsaksernes område.

"Juterne" i det sydlige England (Hampshire) - eller i hvert fald den germanske befolkning, der boede her - blev på et tidspunkt besejret af vestsakserne, men før det skete havde de i adskillige generationer bevaret deres identitet. Deres sprog gik i tidens løb op i det fælles oldengelske sprog.

I Hampshire synes betegnelserne juter og jutisk at være brugt noget længere end i Kent. Men allerede efter 700-tallet var det muligvis kun en geografisk betegnelse.

Juterne i Hampshire synes på et vist tidspunkt at være helt forsvundet, muligvis assimileret med vestsakserne og har kun efterladt sig få spor. En nyere forsker har argumenteret for at juterne i Hampshire og på Isle of Wight blev ofre for en form for etnisk udrensning fra vestsaksernes side. (*Robin Bush*).

Denne opfattelse støtter Bede's notat om året 686:

"After Caedwalla had obtained possession of the kingdom of the Gewissae, he took also the Isle of Wight, which till then was entirely given over to idolatry, and by merciless slaughter endeavoured to destroy all the inhabitants thereof, and to place in their stead people from his own province".

Dog er Bush' fremstilling blevet modsagt af andre, der hævder at kun den regerende klasse blev udryddet.

Om manglende direkte forbindelser mellem Jylland og Hampshire/Isle of Wight skriver *Pernille Kruse*:

"It may be suggested that the "Jutes" should be understood as a term which had lost its ethnic significance and was instead used to convey a notion of power or to legitimize a position of power".

Juter på det europæiske fastland

Det jyske/danske spor:

Den påvirkning fra skandinaviske sprog der er mærkbar i engelsk, både i ordforråd og stednavne, skyldes givetvis indflydelse fra vikingernes oldnordiske (eng.: Old Norse) og ikke fra eventuelle juters urnordiske (eng.: Proto-Norse). Det samme gælder sikkert for de DNA-spor, der giver mange af nutidens englændere en delvis skandinavisk profil. Der er dog spørgsmålet om jysk kontra dansk. Hvis man går ud fra teorien om danernes vandring et sted mellem det 2. og 5. årh fra det centrale Sverige mod det nuværende Skåne og vestpå mod de danske øer og en del af Jylland, så opstår spørgsmålet: hvilket folk boede i Jylland, da danerne ankom?

Men man ved ikke, hvilket folk danerne mødte, da de kom til de danske øer. Og da de kom til Jylland, kan man antage, at de har fordrevet en del af befolkningen og er blevet blandet med de tilbageblevne. Danernes vandring kan meget vel have udøvet et pres på "juterne" således at de trak sig sydpå og vestpå, til f.eks. Friesland, men en udvandring til England er der ikke tydelige beviser på. I folkevandringstiden søgte de mellemeuropæiske folk fortrinsvis mod syd, hvor Romerriget var den store magnet. For folk ved de vestlige kyster: anglere, saksere, frisere og frankere, som i forvejen var søvante, var det naturligt at søge mod vest til de store britiske øer, som både sørøvere og germanske lejesoldater hos romerne i England havde berettet om og lovprist. En direkte udvandring til England fra Jylland er blevet vurderet som usandsynlig på den tid på grund af afstanden, hvorimod en udvandring via den Engelske Kanal synes mere troværdig.

Angående de grunde der kan have været for udvandringen fra Nordvesteuropa til England bør man fremhæve det pres som hunnerfolkets ekspansion mod vest udgjorde samt ligeledes den tids omfattende oversvømmelser af friserkysten, hvilket forstærkede behovet for nyt land. (*Owen*)

Man kan sagtens forestille sig, at de folk, der deltog i udvandringen, har været forbundet på en eller flere måder. Udover sprog kan det have været religion eller skikke. De nordeuropæiske germanske stammer er tidligere (Tacitus) blevet rubriceret som Nerthus-dyrkere. Nerthus var en oldgermansk jord- og frugtbarhedsgudinde, ifølge Tacitus at forstå som "Moder Jord", svarende omtrent til Njord i nordisk mytologi – der også bl.a. var en frugtbarhedsgud.

En anden kulturel gruppe blandt germanerne var – stadig ifølge Tacitus: Germania – ingævonerne (eller ingvæonerne), der boede langs Nordsøens kyst.

Christopher Roberts skriver om begravelsesskikke i det 5. og 6. årh. at der er adskillige lokale variationer og at der er flere geografiske regioner hvor man kan konstatere ligheder med regioner på det europæiske fastland. Det drejer sig bl.a. om East Anglia der udviser ligheder med Slesvig-Holsten og Wessex og Essex, hvor man kan se nære bånd til Friesland og Niedersachsen. (*Roberts, 2013*)

Begivenheder i Kent i vikingetiden 400 senere er væsentligt bedre dokumenteret end landgangen omkring 450. Danskerne plyndrede Isle of Sheppey i 832 og i 864-866, hvor de danske vikinger overvintrede på Thanet, hærgede de hele østkysten af Kent. (Lawson).

Undtagen hos Bede betegnes befolkningen i Kent ikke nogen steder som jutes, men derimod betegnes de som cantware (latin: cantuarii) - eller som saxones eller angli.

I et brev fra pave Gregor I til kongen af Kent, Ethelbert I, kaldes kongen for "rex Anglorum". (Chadwick).

Det synspunkt, at juterne sandsynligvis ikke er kommet fra Jylland, støttes meget klart af den kendte danske historiker Johannes *Brøndsted*, der i sit monumentale værk: *Danmarks Oldtid*, bindet om "Jernalderen" (1940) blandt andet skriver:

"det arkæologiske fundstofs karrighed hindrer, at der fra denne side kan gives andet tilskud til den historiske viden end dette rent negative, for det første, at der ikke lader sig konstatere nogen arkæologisk forbindelse mellem Jylland og England i 5.aarh., for det andet, at det ud fra arkæologisk materiale alene overhovedet ikke ville være muligt at eftervise danske landes deltagelse i den germanske erobring af England."

Iflg. Naamansen er der i perioder af germansk jernalder i Jylland sket en tilbagegang af antallet af dyrkede planter samtidig med at skoven har bredt sig.

Der var også en lang periode hvor man fandt meget få bebyggelser fra denne tid. Derfor har mange antaget at der havde fundet en omfattende fraflytning sted, idet de fleste udrejste til England (i henhold til Bede som skriftlig kilde). I de senere år er der imidlertid foretaget flere fund både af enkeltgårde og landsbyer flere steder i landet. Dermed er germansk jernalder

"kommet på linie med den øvrige del af jernalderen, hvad angår det bebyggelsesmæssige kildemateriale. Her kommer Kirkebro-lokaliteten ind som endnu en vigtig brik i det større puslespil, der hedder Danmarks forhistorie." (Naamansen, Arne Tubæk: *Kirkebro. En landsby fra midten af første årtusinde*).

Tegn på en særlig befolkning og en egenartig kultur i Jylland antydes af studier af husbygningstraditioner og de anvendte udformninger af gårde og landsbyer. Især én forsker (*Näsman*) mener, at der kan påvises en betydelig kontinuitet og en tradition, der rækker langt tilbage, og at udviklingen i Jylland følger udviklingen i Nordvesteuropa, mens udviklingen er en anden i det øvrige Skandinavisen incl. de danske øer.

Men ideen om en udvandring til England fra Jylland baseret på en nedgang i antallet af bebyggelser har åbenbart ikke noget sikkert grundlag.

Det frisiske spor:

Frisernes rolle i opbygningen af det moderne England og det engelske sprog har længe været undervurderet. I skriftlige kilder nævnes hos Widsith "Fresna" for friserne. Hos Bede (latin) nævnes "Fressones" i bog 5, kap.9., men her som en af de hedenske germanske stammer, som forhåbentlig kan omvendes til kristendommen. Hertil kommer "phrissones" hos Procopius (se ovenfor) som et folk hjemmehørende i England. Hvis der kun var 3 eller 4 folk der deltog i Adventus Saxonum, så burde friserne nok have været nævnt i beskrivelsen deraf, enten ved siden af juterne – eller måske i stedet for! Men friserne er givetvis ankommet over en længere periode.

Historikere har anført, at der skete en meget betydelig udvandring fra Friesland i det 4. og 5. årh. Den tidlige frisiske indvandring i England og det (germanske) frisiske sprog havde en betydelig rolle i udviklingen af oldengelsk. Indvandringen fra Angel og andre områder foregik antagelig også via Friesland, hvor de ankomne germanere først bosatte sig og siden udvandrede til England (Colleran, Kortlandt). Af samme grund skelner ikke alle kilder klart mellem frisere og saksere.

Forbindelsen til Friesland støttes af fund af gravgods med påfaldende ligheder, moderne DNA-undersøgelser, der viser stor overensstemmelse mellem profiler fra England og Friesland samt ikke mindst sproget: Det frisiske sprog er det germanske sprog der (stadig) i dag har de største ligheder med engelsk. Det må betyde, at de to sprog har udviklet sig i samme retning gennem de sidste 1600 år og at frisisk har haft en betydelig rolle ved udviklingen af angelsaksisk (Old English).

Om dette emne se: "*Bremmer. Frisians in Anglo-Saxon England*", hvor forfatteren også opregner et meget stort antal stednavne af sandsynlig frisisk oprindelse – samt endvidere *Kortlandt*:

"Thus, the archaeological and genetic evidence supports the idea that English and Frisian have a common ancestor, appropriately called Anglo-Frisian, that was spoken in the northern part of Germany and spread westwards along the coast in the 5th century."

Det førnævnte sprog: Anglo-Frisian er også blevet kaldt "Ingvaeonic" efter det navn som Tacitus i sin *Germania* gav de germanske stammer, der var bosat på Nordsøens kyst.

(W.A.) *Van Es* har peget på, at noget af det "angelsaksiske" lertøj har forgængere i lertøjet fundet ved Wijster (syd for Groningen i det nordlige Holland) og at vi, når vi taler om Europas nordlige kystområder fra Holland til Jylland, har at gøre med et lille område med *"a generally similar material culture"*. ((*Hills: Frisia*))

Om den sandsynlige overfart til England i det 5. årh. via Holland/Friesland skriver *Crumlin-Pedersen*, at roteknikken ikke ændrede det faktum, at navigationen stadig var baseret på fortøjning ved land eller opankring ud for kysten hver nat, måske med undtagelse af passering af smallere stræder. Derfor måtte alle rejser fra Jylland til England nødvendigvis foregå langs med kyststrækningen af Saksen og det nuværende Holland. Og han konkluderer:

"Thus it is no wonder that some of these migrating groups remained for a number of years in parts of the Netherlands where they could make a living, before continuing to Britain."

En helt særlig teori er fremsat af E.T. Leeds, refereret hos Roberts, og går ud på, at juternes oprindelige hjem var Jylland, men at en del af dem var udvandret til et område nær Rhinen med en frankisk påvirket kultur, hvorfra de siden via Friesland havde deltaget i udvandringen til England. Således forsøger Leeds at forklare den forvirrende blanding af kulturelle påvirkninger i de arkæologiske fund i Kent.

Tidligere havde Johannes Brøndsted fremsat et lignende forslag, hvorefter juterne længe før det af Bede angivne tidspunkt for invasionen i et eller andet omfang emigrerede til Friesland og derfra til England.

En anden teori er blevet fremført af Homans og siger, at hvis man går ud fra, at invasionen er sket fra den del af Europa der ligger nærmest den engelske kyst, så burde frankere og frisere være de mest sandsynlige deltagere i landgangen i Kent. Bede taler ganske vist om juter, anglere og saksere, hvoraf juterne hævdedes at komme fra Jylland. Men iflg Homans er der ikke noget vidnesbyrd der sammenknytter Kent med Danmark bortset fra ét, der også peger mod Friesland. Den eneste Hengest – siger Homans – der er kendt i digtningen, var lederen af en gruppe krigere, der var fra Danmark, muligvis Jylland, og kom til Finn, der var konge af Friesland (jfr. Beowulf). Det er derfor ikke utænkeligt, at de frankere eller frisere, der migrerede til Kent blev kaldt juter, fordi de var under jutisk ledelse.

Nicolay (*Odin in Friesland, 2017*) taler om fund i Friesland af brakteater og fibulaer af skandinavisk type fra 5.-6. årh. og om migrationen af "angel-saksere" til det nordlige Holland og herfra til det sydøstlige England, hvorefter deres ornamentik genfindes på f.eks. fibulaer, fremstillet i de nye engelske områder.

Det frankiske spor

At Bede skulle have forvekslet folket "iuti" med folket "eutii" på grund af navneligheden anføres af Bjerrum, idet han citerer en kilde fra det 6. årh. hvor det nævnes at eutii frivilligt har underkastet sig frankerkongen; deres land må således have ligget indenfor frankernes magtområde, hvad Jylland sandsynligvis ikke gjorde.

Bjerrums udsagn knytter sig bl.a. til en meget tidligere opfattelse hos Henrik Schück, hvorefter juterne var at forstå som folket eutii, der talte et lavtysk sprog og boede ved floden Elbe's udløb i det 6. årh. Om dette folks sprog skriver Schück:

"... ty dialekten i Kent där de slogo sig ned, var lågtysk, icke skandinavisk."

I henhold til samme forfatter påbegyndtes den "lavtyske" indvandring til England allerede i sidste del af 300-tallet, ligesom landet var erobret omkring 440, altså tidligere end Bede anslår.

Fra flere sider peges der på frankisk (eller frankisk påvirket) indflydelse (snarere end jutisk) i det sydlige England:

"Ethnic interpretation of archaeological finds, while broadly supporting Bede's short list, would also add Franks in southern England" (Härke)

Gudmund Schütte skriver:

"Bedas Fortælling er lærd Gætværk, fremkaldt ved den tilfældige Lighed mellem det sønderjyske Angel og Anglernes Navn. Hans Jyder er paa samme Maade en Forvexling; det er i Virkeligheden de nordtyske „Euthier“. (Schütte: Var anglerne tyskere, s.42)

– og senere:

"Vor hele Viden indskrænker sig dertil, at Euthierne nævnes som Frankernes Fjender i det 6. Aarh. mellem Danerne paa den ene Side, Saxerne paa den anden. D. v. s. netop de danske Jyders plads. Ogsaa enkelte af de mere saglige Bortforklaringer viser sig strax som intetsigende". (Schütte: Var anglerne tyskere, s.43).

Konklusion

Gildas' og Bede's beretninger om ankomsten til England af germanske folk i 449 må betragtes med en vis – om ikke betydelig – skepsis, hvad angår omtalen af juterne som et selvstændigt folk. Juternes navn er mindre vigtigt, men både deres hjemland og deres nye lande i England kan der stilles spørgsmålstejn ved. Man kan tvivle på, hvor meget konkret viden der på tidspunkterne for affattelsen af beretningerne var i det angelsaksiske land vedrørende stammer og stammeområder på kontinentet i midten af det 5. årh. Antallet 3 (stammer og skibe) kan være tilfældigt valgt.

For sandsynligheden af Bede's fremstilling – i hvert fald i hovedtræk – er der forskellige argumenter.

For forbindelsen mellem landskaberne Kent, dele af West Sussex og det sydlige Hampshire tæller oprindelige fælles skikke og bosættelsesformer i landbruget.

Man kan af gode grunde ikke med fuldstændig sikkerhed modbevise, at Bede's juter fandtes, eller at de kom fra Jylland. En del tyder på, at et selvstændigt germansk folk eller en selvstændig kultur har været lokaliseret i Kent fra det 5. årh. eller endnu tidligere.

Man kan naturligvis spørge: Hvorfor nævnte Bede overhovedet en stamme som juterne (idet vi her ser bort fra det opgivne hjemland), hvis der ikke var en bestemt mening hermed?

Men der er mange argumenter, der modsiger eller i nogen grad svækker de førnævnte. Ét er nærheds-argumentet: Der er efterhånden ikke mange der tvivler på, at friserne drog til England, sandsynligvis flere gange, og blev der. De er blevet overset i krønikerne i første omgang. Frisernes land lå tættere på Englands østkyst end både saksernes og anglernes land. Det er overvejende sikkert, at overfarten til England er sket fra den frisiske kyst (ligesom det også var tilfældet med vikingernes langt senere togter). Det ville også gælde for migranter fra Jylland, i det omfang der var deltagere derfra.

Friesland ville have været et glimrende udskibningsområde for alle de nævnte folk. De skibe, man anvendte dengang, var ikke så sødygtige som vikingernes skibe 3-400 år senere.

At et jutisk sprog ikke har haft nogen indflydelse på udviklingen af det fællesengelske sprog kan selvfølgelig skyldes juternes mindre antal eller saksernes delvise udryddelse af juterne på Isle of Wight, men snarere det forhold, at forskellen mellem indvandrernes sprog (hvor mange der nu end var) ikke var overvældende stor. Det fællesengelske sprog (Old English) blev kaldt enten Saxon, Anglo-Saxon, ÆEnglisc, Anglisc eller Englisc.

Det er særdeles muligt, at der blandt de grupper af pirater og indvandrere/erobrere, der mellem det 4. og det 6. årh. kom til England også befandt sig folk fra Jylland. Men udsagnet om, at der netop i midten af det 5. årh. skulle være ankommet en særskilt gruppe af hjælpetropper/erobrere, der kunne identificeres som juter, må man med rette stille sig tvivlende overfor.

Der findes teorier om at juterne er blevet forvekslet med eutii, der har boet nær anglere og saksere. Anglere og saksere kan godt have være det samme folk, der på kontinentet kaldte sig anglere, mens de af kelterne i England blev kaldt saksere – eller i andre kilder: "anglere eller saksere".

Andre argumenter er af arkæologisk karakter og omfatter et overvejende antal gravfund, i Kent og andetsteds, hvor de fundne kulturgenstande peger på en forbindelse til frankisk eller frankisk domineret område snarere end til Sydsandinavien.

Det der kan siges med en rimelig sikkerhed er begrænset til dette: På et tidspunkt i midten af det 5. årh. er der sket en indvandring til det sydlige England af germanske stammer. Sådanne indvandring er givetvis også sket før og siden det tidspunkt. Det synes som om der er sket en tidlig indvandring, hvor de nyankomne har bosat sig i Kent og det sydlige Hampshire, hvis ældste kultur afviger fra andre dele af England. Bede's anglere og saksere har muligvis været ét folk, som kan være kommet fra området Elbe-Saale. Det vil være rimeligt sandsynligt at placere Bede's iuti i nærheden af "angel-saksernes" område og bruge navnet eutii, et folk der underkastede sig frankernes overherredømme.

Et naturligt spørgsmål vil være: hvilket kendskab kunne Bede (eller nogen af hans samtidige) have til navne og hjemlande på germanske stammer i første halvdel af det 5. årh., dvs. 300 år før hans "Historia" blev affattet.?

Lige så sikkert som at der fandtes indbyggere på halvøen Iutia, lige så usikkert er det, om det var netop disse iuti, der i større mængde deltog i indvandringen til England i det 5. årh. og som vel at mærke skulle have sat deres præg på dele af det sydlige England.

Summary:

It was The Venerable Bede (in his "Ecclesiastical History of England", 731) who first mentioned the Jutes as a tribe or people residing in the peninsula of Jutland (present-day Denmark) who alongside Angles and Saxons invaded England in the 5th century, starting in 449 and returning once more shortly afterwards. Bede also describes the parts of England where each of the three tribes mainly settled and became dominant. We know about the Jutes as an invading Germanic tribe from Jutland only through Bede. One earlier historian, Gilda's, did mention the Germanic invasion but without details about partaking tribes and pattern of settlement.

For natural reasons, the question about the identification and ancestral home of the Jutish tribe will never be answered conclusively. However, there seem to be sufficient elements who are pointing towards a place of origin situated south of the present Danish border with Germany and sufficient arguments concerning a possible misinterpretation of the name of the tribe or people. At the same time however it seems that a Germanic people did migrate to and settle in the Southern parts of England: Kent, parts of Sussex, Southern Hampshire and the Isle of Wight. Therefore Bede's text may be correct as long as we are talking about an anonymous Germanic tribe settling in the South of England, but the text may at the same time be incorrect when it concerns the precise identification of that tribe and its place of origin.

LITTERATURFORTEGNELSE

Listen omfatter anvendte kilder, hvilke der er henvist til fra teksten, samt anden relevant litteratur

Ager, Barry: A Quoit Brooch Style belt plate from Meonstoke, Hampshire (Anglo-Saxon Studies in Archaeology and History, 9/ 1996. Oxford, 1996. S.111-114)

[https://www.academia.edu/5233866/ A Quoit Brooch Style belt-plate from Meonstoke Hampshire Anglo-Saxon Studies in Archaeology and History 9 1996 pp. 111-114](https://www.academia.edu/5233866/A_Quoit_Brooch_Style_belt_plate_from_Meonstoke_Hampshire_Anglo-Saxon_Studies_in_Archaeology_and_History_9_1996_pp._111-114)

Allen, Grant: Early Britain. Anglo-Saxon Britain. London, 1884. Reprint 2010. 250 s.

Ammianus Marcellinus : The Roman History of Ammianus Marcellinus. Translated by C.D.Yonge. London, 1894. 646 s.

Anglo-Saxon Chronicle. Translation: James Henry Ingram (Project Gutenberg Ebook)
<https://www.gutenberg.org/files/657/657.txt>

Arthur, Ross G.: English-Old Norse Dictionary. Cambridge, Ontario, 2002 (Online)

Asser: Asser's Life of King Alfred. Translated from the text of Stevenson's edition by Albert S.Cook. Boston, 1906. 83 s.

Bakken, William: Anglo-Saxon Britain. The End of Roman Britain: Assessing the Anglo-Saxon Invasions of the Fifth Century. By William Bakken, 16 November 1994.

Bede's Ecclesiastical History of England. A Revised Translation. With Introduction, Life, and Notes by A. M. Sellar <https://www.gutenberg.org/files/38326/38326-h/38326-h.html>

Bede: Ecclesiastical History of the English People. Med forord af D.H.Farmer. 1990. Note 19.

Beeny, Toby R.: Bede's Historia ecclesiastica as Advice Literature. - Delivered at International Congress on Medieval Studies on 11 May 2017

Beowulf. Etter utgave av Fr. Klaeber fra 1922. Beowulf and The fight at Finnsburg
<http://heimskringla.no/index.php?title=Beowulf&oldid=51953>

Berigsen, Ulf: Using DNA to help solve the Riddle of Ancient Germanic Migration (Mankind Quarterly. Vol.44. Nr.1. 2003. S.91-99)

Bjerrum, Anders: Anglernes hjemstavn (Sønderjydske Årbøger. 1951. S. 202-254)

Boult, Joseph: The Angles, Jutes and Saxons. (The Historic Society of Lancashire & Cheshire. Vol.25. 1872-1873. S.25-54)

Bremmer, Rolf H.Jr.: FRISIANS IN ANGLO-SAXON ENGLAND: A HISTORICAL AND TOPONYMICAL INVESTIGATION (Fryske Nammen 3. Ljouwert,1981. S 45-94)

Brøndsted, Johannes: Danmarks Oldtid. III. Jernalderen. Kbh., 1940. 388 s.

Burmeister, Stefan: The Archaeology of Migration; what can and should it accomplish? (Migration und Integration von der Urgeschichte bis zum Mittelalter. 2017. S.57-68)

Cardwell, Samuel: "The People Whom He Foreknew": The English as a Chosen People in Bede's *Historia ecclesiastica* (Journal of the Australian Early Medieval Association. 11 (2015) 41–66)

Chadwick, H.Munro: The Origin of the English Nation. Cambridge, 1907. 351 s.

Chambers, R.W.: Widsith. A Study in Old English Heroic Legend. Cambridge, 1912. 263 s.

Chronica Gallica 452. Chronica Gallica 511. (Monumenta Germaniae Historica. Auctores antiquissimi 9: Chronica minora saec. IV. V. VI. VII. (I). ed. Theodor Mommsen. Berlin 1892)

Clure, Edmund M.C.: BRITISH PLACE-NAMES IN THEIR HISTORICAL SETTING. London, 1910. 349 s.

Coles, Damien: A Prow on a Misty Sea. A Re-Examination of the Anglo-Saxons from Savage Barbarians to Innovative Settlers. 19 s.(www.academia.edu).

Colleran, Rebecca: Keeping it in the Family. Disentangling Contact and Inheritance in Closely Related Languages. Edinburgh, 2016. 332 s.

Collingwood, R.G and J.N.L. Myres.: Roman Britain and the English Settlements. Bog 5. Oxford, 1945.

Constantius af Lyon: Vita Germani. (Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Merovingicarum 7, Hannover und Leipzig, 1920)

Crumlin-Pedersen, Ole: The boats and ships of the Angles and Jutes (Maritime Celts, Frisians and Saxons. Papers presented to a conference at Oxford in november 1988. Edited by Seán McGrail. London, 1990. S.98-116)

Dumville, D. N.: Sub-Roman Britain: history and legend (History 62, 1977. S. 173–92.)

Dyson, Benedict: Britain before and after AD 410: Decline and Fall? 2018. 4 s.

Ejstrud, Bo m.fl.: The Migration Period, Southern Denmark and the North Sea. A workbook in relationship to the Gredstedbro find. Esbjerg, 2008. 117 s.

Ethelberg, Per: Anglerriget – storhed og fald ([Skalk. 1917. Juni. Nr.3 S.15-27](#))

Evison , Vera I . The Fifth Century Invasions South of the Thames. London, 1965. 142 s.

Fahlbeck, Pontus: The Beowulf as a Source for Ancient Northern History, 1884

Florence of Worcester: The Chronicle of Florence of Worcester. Oversat fra latin af Thomas Forester. London, 1854. 512 s.

Foord, Keith.: 410-900: Some early Kings, but who were the Hastingas?
<http://btckstorage.blob.core.windows.net/site15733/Web%20A/Publsbed%20to%20Web%20A%20-%20410-900%20Who%20were%20the%20Hastingas%20410-900.pdf>

Frisians in Anglo-Saxon England. (Fryske Nammen. 3. 1981)

Gagel, Dick: Tacitus' *Germania* Revisited.
(https://www.academia.edu/9765606/Tacitus_Germania_Revisited)

Garrod, H.W. and R.B. Mowat: Einhard's Life of Charlemagne. The Latin text edited with introductions and notes by H.W. Garrod and R.B.Mowat. Oxford, 1915. IX + 82 s.

Gazzoli, Paul: *Denemearc, Tanmaurk Ala, and Confinia Nordmannorum: the Annales Regni Francorum* and the Origins of Denmark. (Viking and Medieval Scandinavia 7 (2011) 29–43)

Gazzoli, Paul: Anglo-Danish Relations in the Later Eleventh Century. A dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy. 2010. V + 191 s.

Ghosh, Pallab: DNA study shows Celts are not a unique genetic group. BBC News, 2015 (Referat af en artikel i Nature) <https://www.bbc.com/news/science-environment-31905764> .
- <https://www.nature.com/articles/nature14230>

Gibbon. Edward: THE HISTORY OF THE DECLINE AND FALL OF THE ROMAN EMPIRE. (Chapter XXXI: Invasion Of Italy, Occupation Of Territories By Barbarians. Part VI. 1782, rev.ed. 1845 (Online: The Project Gutenberg EBook)

Gildas :*De Excidio Britanniae* (Historiae Britannicae, Saxonicae, Anglo-Danicae Scriptorum XV. Oxford, 1691)

Gildas: On the Ruin of Britain. Translation by J.A.Giles. 1999 (The Project Gutenberg EBook)

Goths, Geatas, Gaut: The Invention of an Anglo-Saxon Tradition. 16 s. (Online)

Hasted, Edward: The History and Topographical Survey of the County of Kent. Vol.4. Canterbury, 1799. 788 + 47 s.

Hawkes, Sonia Chadwick: The Jutish Style A. A Study of Germanic Animal Art in Southern England in the Fifth Century A.D. 2011 (<https://doi.org/10.1017/S0261340900010043>)

Härke, Heinrich: Anglo-Saxon Immigration and Ethnogenesis (Medieval Archaeology. Vol.55. Issue 1. 2011. S.1-28)

Härke, Heinrich: Kings and warriors: population and landscape from post-Roman to Norman Britain (In: P. Slack and R. Ward (eds.). The peopling of Britain: the shaping of a human landscape (The Linacre Lectures 1999). Oxford: Oxford University Press 2002. 145-175.)

Hedeager, Lotte: Danmarks jernalder: mellem stamme og stat. Aarhus, 1990. 430 s.

Hellinga, Debora: The Anglo-Saxons as God's Chosen People. Roles of vernacular writings by King Alfred the Great and Ælfric of Eynsham in the changes in Anglo-Saxon England. Groningen, 2018

Hellstam, Antonia: Hunner eller heruler? - Skånes kontinentala kontakter under folkvandringstid. - Huns or Heruls? - Scania's Continental Contacts during the Migration Period. (Kandidatuppsats i arkeologi). Högskolan på Gotland. Visby, 2012

Hendry, Lisa: First Britons (<http://www.nhm.ac.uk/discover/first-britons.html>)

Higham, N.J.: Constantius, St Germanus and fifth-century Britain (Early Medieval Europe 22 (2), 2014)

Higham, Nick: From sub-Roman Britain to Anglo-Saxon England: Debating the Insular Dark Ages (History Compass. 2. 2004. S.1-29)

Hills, Catherine: (1996). Frisia and England: the Archaeological Evidence. T. Looijenga and A. Quak (eds.): Frisian Runes and Neighbouring Traditions. Proceedings of the First International Symposium on Frisian Runes at the Fries Museum, Leeuwarden 26th–29th January 1994. 35-46.)

Hills, Catherine: The Anglo-Saxon migration to Britain: An archaeological perspective (Migration und Integration von der Urgeschichte bis zum Mittelalter. Halle, 2017. S.239-253)

Hills, Catherine (1993). The Anglo-Saxon settlement of England: The state of research in Britain in the late 1980s. (M. Müller-Wille and R. Schneider (eds.), Ausgewählte Probleme europäischer Landnahmen des Früh-und Hochmittelalters. Sigmaringen: Thorbecke. 303-15.)

Hjorth, Ebba (red.): Dansk sproghistorie. Bd.1.2016. 476 s.

Homans, George C.: The Anglo-Saxon Invasions Reconsidered. (Proceedings of the Massachusetts Historical Society. Vol.71. 1953-1957. S.37-49)

Hopson, Peter: The geological history of the Isle of Wight: an overview of the 'diamond in Britain's geological crown'.
http://nora.nerc.ac.uk/id/eprint/15996/1/Hopson_IoW_Geo_History_PGEOLA-D-11-00048R1.pdf

Horsley, J.W.: Place names in Kent. Maidstone, 1921. 84 s.

Adam Hyllested, Hans Frede Nielsen: germanske sprog i *Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 28. september 2019 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=83543>

Jolliffe, John Edward Austin: Pre-Feudal England. The Jutes. Oxford, 1933. Reprinted 1962. 122 s.

Jonsson, Erik: Oldnordisk Ordbog ved Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskab. København, 1863. 808 s.

Jordanes (ca.551):THE GOTHIC HISTORY OF JORDANES IN ENGLISH VERSION WITH AN INTRODUCTION AND A COMMENTARY BY CHARLES CHRISTOPHER MIEROW. 1915. 188 s.

Kane, Njord: History of the Vikings and Norse Culture. 2019. 592 s.

Kilpatrick, Kelly A.: Saxons in the Meon Valley: A Place-Name Survey. 2014

(https://www.academia.edu/11177759/Saxons_in_the_Meon_Valley_a_Place-Name_Survey)

Knytlinga saga ([http://heimskringla.no/wiki/Knytlinga_Saga_\(C.C.Rafn\)](http://heimskringla.no/wiki/Knytlinga_Saga_(C.C.Rafn)))

Kortlandt, Frederik: Old English and Old Frisian (US WURK LXVI. Groningen, 2017. S.122-127)

Kruse, Pernille: Jutes in Kent? On the Jutish Nature of Kent, Southern Hampshire and the Isle of Wight". (*Probleme der Küstenforschung im südlichen Nordseegebiet* 31. 2007: S.243-376).

Laker, Stephen: Changing views about Anglo-Saxons and Britons (I: Aertsen, H. et al.(ed.): Six Papers from the 28th Symposium on Medieval Studies Held at the Vrije Universiteit Amsterdam on 15 December 2006, Leiden 2008. S.1-38)

Lappenberg, J.M.: A History of England under the Anglo-Saxon Kings. In two volumes. Vol.1, 1845.

Lawson, Terry G.: Archaeological Notes on Thanet (Archaeologia Cantiana. Vol.12. 1878)

Leeds, E.T.: Notes on Jutish Art in Kent between 450 and 575. Edited by Sonia Chadwick.(Medieval Archaeology.Vol.1. 1957. S. 5-26)

Leeds, Edwin Thurlow:The Distribution of the Anglo-Saxon Saucer Brooch in Relation to the Battle of Bedford A.D. 571. (Archaeologia 1912: 63: 159–202).

Leeds, Edwin Thurlow: The Archaeology of the Anglo-Saxon Settlements. Oxford: Clarendon Press, 1913. 144 s.

Lemke, Andreas

The Old English Translation of Bede's *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum* in its Historical and Cultural Context (Göttinger Schriften zur Englischen Philologie, Band 8. Universitätsverlag Göttingen, 2015. 411 s.)

Lex Angliorum et Werinorum hoc est Thuringorum. Herausgegeben von Johannes Merkel. Berlin, 1851. 11 s.

Lloyd, James: The origin of the lathes of East Kent (Archaeologica Cantiana. Kent Archaeological Society. 133. 2013. S. 83-113) <https://kentarchaeology.org.uk/arch-cant/vol/133/origin-lathes-east-kent>

Lyne, Malcolm. (2016). The End of Roman Pottery Production in Southern Britain. Internet Archaeology. 10.11141/ia.41.7.

McKinney, Windy: Creating a gens Anglorum: Social and Ethnic Identity in Anglo-Saxon England through the Lens of Bede's *Historia Ecclesiastica*. - Thesis submitted for the Degree of Doctor of Philosophy in Medieval Studies, University of York, Centre for Medieval Studies. March 2011. 263 s.

Makewell, Raymond: Anglo-Saxon Land Tenure. 2013

Malmesbury: William of Malmesbury's Chronicle of the Kings of England. London, 1847. 544 s.

Marcellinus: The Roman History of Ammianus Marcellinus. London, 1911. 646 s.

Martiniano, Rui et al.: Genomic signals of migration and continuity in Britain before the Anglo-Saxons. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4735653/>

Melleno, Daniel: Before They Were Vikings: Scandinavia and the Franks up to the death of Louis the Pious. A dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in History in the Graduate Division of the University of California, Berkeley. 2014

Mesney, Perry: Anglo-Saxon Runic Rings. Cardiff University. 30 s.

Molyneaux, George: The Old English Bede: English Ideology or Christian Instruction? (English Historical Review, 124 (2009), pp. 1289-1323) (PDF Online. 61 s.)

Myres, J N L: The Angles, the Saxons and the Jutes (Proceedings of the British Academy. 66, 1970. 145–74).

Myres, J.N.L.: The English Settlements. Oxford, 1987. 248 s.

Möller. Hermann: Das Altenglisches Volksepos. Kiel, 1883. 160 + 78 s.

Naamansen, Arne Tubæk: Kirkebro. En landsby fra midten af første årtusinde. (Fra Ribe Amt. Bd.26. 1995. S.368-378)

Näsman, Ulf: Danerne og det danske kongeriges opkomst. Om forskningsprogrammet »Fra Stamme til Stat i Danmark« (Kuml. 2006. S.205-241)

Nationalmuseet: Historisk viden. Oldtiden. Yngre jernalder. Guldhornene
<https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/yngre-jernalder-400-800/guldhornene/>

Nennius: Historia Britonum (Historiae Britannicae, Saxonicae, Anglo-Danicae Scriptorum XV. 1691).

Nerman, Birger: Härstamma danerna ifrån Svealand? (Fornvännen. 17. 1922. S.129-140)

Nicolay, Johan A.W.: Odin in Friesland. Scandinavian influences in the southern North Sea area during the Migration and Early Merovingian Periods. (Interaktion ohne Grenzen. Beispiele archaologischer Forschungen am Beginn des 21. Jahrhunderts. Band 1. Schleswig, 2017. S.499-514)

Nicolay, Johan A.W.: Power and Identity in the Southern North Sea Area. The Migration and Merovingian Periods. (Frisians and their North Sea Neighbours. From the Fifth Century to the Viking Age. Edited by John Hines and Nelleke IJssennagger. 5. Woodbridge, 2017. S.75-92)

Pelat. - Mathieu Pelat. Les identités ethniques en Novempopulanie, Wasconie et Aquitaine dans l'Antiquité tardive et au haut Moyen âge (IIIe-IXe siècle). Histoire. 2016. ffdumas-01426168f

Perkins, D.R.J.: The Jutish Cemetery at Half Mile Ride, Margate: A re-appraisal. (Archaeologica Cantiana. Kent Archaeological Society, 2017. S. 219-236)
<http://kentarchaeology.org.uk/research/archaeologia-cantiana/>

Prince, John Dyneley.: The Idiom of Jutland (*Proceedings of the American Philosophical Society*, vol. 66, 1927, pp. 191–209)

Ravennatis Anonymi Cosmographia (Den anonyme kosmografi fra Ravenna). Berlin, 1860. 675 s.

Ravn, Mads: Angelsakserne i England (Skalk. Nr.5. Oktober. 2018. S.12-19)

Rix, Robert W.: The Barbarian North in Medieval Imagination. New York/London, 2015.

Roberts, Christopher M.: The Form, Aspect, and Definition of Anglo-Saxon Identity. 2013. X + 253 s.

A study of Medieval British words, deeds, and things. Tempe, Arizona State University, 2013. 253 s.

Roger of Wendover's Flowers of History. Comprising the History of England from the Descent of the Saxons to A.D. 1235; Formerly Ascribed to Matthew Paris, Volume 1. London, 1849. 568 s.

Saxo Grammaticus: Danmarks krønike. Oversat fra latin af Fr.Winkel Horn efter: Gesta Danorum. Kbh., Aschehoug, 2007. 427 + 330 + a-h + 6 s.

Schiffels, Stephan and Duncan Sayer: Investigating Anglo-Saxon migration history with ancient and modern DNA (Migration und Integration von der Urgeschichte bis zum Mittelalter. Halle, 2017)

Schück, Henrik: Folknamnet Geatas i den fornengelska dikten Beowulf. Uppsala, 1907. (S.1-45)

Schütte, Gudmund: The Geats of Beowulf (The Journal of English and Germanic Philology 11. 1912.S.574-602)

Schütte, Gudmund: Var anglerne tyskere? (Sønderjydske Aarbøger. Årg.1. Nr.1. 1900. S.1-61)

Schiern, Frederik: Europas folkestammer. 1.del. Kbh., 1851. 495 s.

Scull, Christopher: The *adventus saxonum* from an Archaeological Point of View: How Many Phases Were There? 2016 (Pre-publication text)

Smith, C.Alphonso: An Old English Grammar and Exercise Book. Boston, 4th ed. Chicago, 1903. 193 s.

Snyder, Christopher: Sub-Roman Britain. An Introduction. 2003
<http://www.vortigernstudies.org.uk/artgue/snyder.htm>

Sorrill, Benjamin: AD 450: Cultural Identity in Sub-Roman Britain. A Midlands Discussion. Leicester , 2012. 44 s.

- Soulat, Jean: Between Frankish and Merovingian influences in Early Anglo-Saxon Sussex (fifth-seventh centuries) (Studies in Early Anglo-Saxon Art and Archaeology: Papers in Honour of Martin G. Welch. Edited by Stuart Brookes, Sue Harrington, Andrew Reynolds. BAR British Series 527. Oxford, 2011. S.62-71)
- Steenstrup, Johannes: Hvorlænge have Danske boet i Danmark? (Historisk Tidsskrift. 6.rk. 6.bd. 1895-97. S.114-138)
- Stenton, F.M.: Anglo-Saxon England. 2.ed. Oxford, 1950. 747 s. (The Oxford History of England. Ed. by G.N.Clark)
- Stuhmiller, Jacqueline: On the identity of the "Eotenas" (Neuphilologische Mitteilungen. Published by Modern Language Society. Vol.100. Nr.1. 1999. S.7-14)
<https://www.jstor.org/stable/43315276>
- Symeon of Durham: Symeonis Dunelmensis Opera et Collectanea. Durham, 1868. Vol.1. (S.203)
- Søby Christensen, Arne: Folkevandringstiden (i: Den Store Danske, Gyldendal. Hentet 8. oktober 2019 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=77817>)
- Tacitus: Germania. Århus, Wormianum, 1974. Bd.1-2
- Vermaat, Robert: The Gallic Chroniclers of 452 and 511 (AD 452 and 511). 2002 (<http://www.vortigernstudies.org.uk/artsou/chron452.htm>)
- The Victoria History of the Counties of England. Hampshire and the Isle of Wight. Vol.1. Ed. By Herbert Arthur Doubleday. London, 1900. - Reprint. London, 2018. 624 s.
- Wallingford: Chronica Joannis Wallingford (Historiae Britannicae, Saxonicae, Anglo-Danicae Scriptores XV. 1691. S.538).
- Warhurst, Alan: The Jutish Cemetery at Lyminge (Archaeologica Cantiana. Vol. 69. 1955. S.1-40) <https://www.kentarchaeology.org.uk/Research/Pub/ArchCant/Vol.069%20-%201955/001-040/page%201-40.htm>
- Wenskus, Reinhard: Stammesbildung und Verfassung. Das Werden der frühmittelalterlichen Gentes. Köln, Böhlau, 1961. X + 656 s.
- Wilkes, Adam: Angles, Saxons, Jutes and Burgundians. Leicester, AH 1555 Medieval Archaeology, University of Leicester, 2017
- Williams, Ann: Why are the English not Welsh? 2009 (www.academia.edu)
- Wilson, D.M.: The Anglo-Saxons. New York, 1962

Worsaae, J.J.A.: The Danes in England (I: An Account of the Danes and Norwegians in England, Scotland and Ireland. London, 1852. S. 1-188)

Wright, T.:The Celt, The Roman and The Saxon. A History of the early Inhabitants of Britain. London, 1852. Second edition 1861. XIV + 488 s.

Yorke, Barbara: The Jutes of Hampshire and Wight and the Origin of Wessex (The Origins of Anglo-Saxon kingdoms. 1989. S. 84-96, 256-263)

Zosimus Historicus: New History. A Translation with Commentary by Ronald T. Ridley. Canberra, 1982. 263 s.

Skrifter af Christian Nissen Spangshus:

Bøger, afsnit i bøger og tidsskrifter:

Bibliografi over danske bidrag til den russiske litteraturs historie omfattende danskes og udlændinges til dansk oversatte skrifter i tiden 1869-1964. - Tillæg: Supplement 1953-64 til Ivan Malinovski: Russiske bøger i danske oversættelser (1953). Danmarks Biblioteksskole, 1966. 92 s.

Bibliography of Danish Contributions to the History of Russian Literature

Polske bøger i Nakskov Centralbibliotek. - Książki polskie w Bibliotece Centralnej w Nakskowie. Nakskov, 1970. 24 s.

Polish books in the Regional Library of Nakskov (Catalogue)

Bibliografi (i: Moderne slavisk litteratur. 1945-1970. København, Christian Ejlers, 1972. Side 326-350)

Bibliography (in: Modern Slavonic Literature)

Dano-Slavica (Litteratur). Fortegnelse over dansk litteratur om slavisk litteraturhistorie og litterær personalthistorie samt danske oversættelser fra slaviske sprog. 1965/66-1968 (samt supplement til bibliografien i Moderne slavisk litteratur) i:

Dano-Slavica (Literature) in:

Chronika. Publikation for Slavistik. Årg.2, nr.1 (= Nr.2), 1968 - Nr.8, 1972). 1973-1977, 1978/1981

Svantevit. Dansk Tidsskrift for Slavistik. Årg.1, nr.1, 1975 - Årg.8, nr.2, 1982

Japanske bøger. Nihon no hon. Katalog. Holstebro Bibliotek

Japanese books

Polen og Jugoslavien. 3 bibliografier. En anmeldelse. 2 s.

Poland and Yugoslavia. 3 bibliographies. A review

Polsk litteratur i Skandinavien - og omvendt. 4 nyere bibliografier. En anmeldelse. 7 s.

Polish literature in Scandinavia – and vice versa. 4 recent bibliographies. A review

Østeuropa (i: J.P.Jacobsens spor i ord, billeder og toner. København, Reitzel, 1985. S.159-185)

Eastern Europe (in: Traces of J.P.Jacobsen in Words, Pictures and Notes)

Online-udgivelser:

Introduktion til Gogols forfatterskab. Næstved, 1963. 7 s.

An Introduction to Gogol

Christen Kold. En litteraturfortegnelse. Thisted Centralbibliotek, 1966. 13 s.

Christen Kold. A bibliography

Polsk bibliografi. Udvalgte bibliografiske værker

Polish Bibliography

Bøger om Rusland. Fortegnelse over boggave. Holstebro Bibliotek, 1984. 14 s.

Books about Russia

Polske digte. Oversat af Christian Nissen Spangshus (Online)

Polish poems

Bemærkninger til et forslag til ny dansk standard for translitteration af kyrilliske tegn. Holstebro, 1993

Comments on a proposal for a new standard of transliteration into Latin characters of Cyrillic characters

Turist i Polen Online Guide. Af Christian Nissen Spangshus og Maryla Twardowska-Spangshus

Tourist in Poland. Online Guide

Spangshus Family Tree. MyHeritage. (Online)

The Family Trees of Christian Spangshus and Maryla Twardowska-Spangshus

Adele af Flandern's aner. Ancestry. (Online)

Adela of Flanders' Ancestors

Esbern Snare Family Tree. Ancestry. (Online)

Polske bøger i dansk oversættelse. Skønlitteratur og biografi. Oversættelser i bogform (selvstændige udgivelser) 1981-2010.

Polish Books in English Translation

Woźniacki udtales Vąsijnjatski - ikke Vąsniakki. Af Maryla Twardowska-Spangshus og Christian Spangshus.. Debatindlæg . 2010 (Online)

Woźniacki is pronounced Wozhnjatski - not Vosniakki.

Christian Nissen Spangshus. Anetavle. (Direkte aner. Under udarbejdelse)

Genealogical table. Direct ancestors

Maryla Twardowska-Spangshus. Anetavle. - (Direkte aner. Under udarbejdelse)

Genealogical table. Direct ancestors

Ejendommen Spangshus. 2016. 3.udg.2018.. (Skrifter af Chr.N.Spangshus, 11)

The Farm named Spangshus

Christian Nissen Spangshus. : Navne i min slægt (Direkte aner). 2017

Names in my family tree. Direct ancestors

Ejendommen Gammeltoft. 2017. 2.udg.2018. – (Skrifter af Chr.N.Spangshus, 12)

The Farm named Gammeltoft

Britisk befolknings- og sproghistorie til 1087. 2017. Ny udg. 2018.- (Skrifter af Chr.N.Spangshus, 13)

British Population and Language History until 1087

Ikke udgivet:

Semenov, Julian: Min turistguide. En novelle. Oversat fra russisk af Christian Spangshus efter: "Moj gid". UDKAST. Manuskript

Semenov, Julian: My guide. A short story

Tjekkisk teaterlitteratur. Katalog. 3 s. 197?. (Manuskript)

Czech literature on the theatre

Czesław Miłosz. Udgaver af værker og oversættelser. Litteraturliste. (Manuskript)

Vestslaviske stammer i det nuværende Tyskland i oldtid og middelalder samt forbindelser til danerne og Danmark. Med en indledning om slaverne i almenhed.

West Slavonic Tribes in Present Germany in the Middle Ages

Del I: De slaviske folks oprindelse, hjemland, udbredelse og sprog. 1.-2.udg. 2018 (Online) (Skrifter af Chr.N.Spangshus, 14)

Part 1: The Origin of the Slavonic Peoples, their Spread and Language

Del II: Folket i nordvest. Træk af Obodritterrigets historie og dets stilling i Europa mellem yngre jernalder og tidlig middelalder. 2018 (Online) (Skrifter af Chr.N.Spangshus, 15)

Part 2: The People of the North West. Outlines of the History of the Country of the Obotrites and its position in Early Medieval Europe

På sporet af juterne. Om problemet med identificering og lokalisering af folket "iuti" hos Bede og om sandsynligheden af et ikke-skandinavisk svar på dette spørgsmål. 2019 (Online)

Tracing the Jutes. On the problem of identifying and localizing the "iuti" people of The Venerable Bede.

Slagteriordbog dansk-polsk for slagteriarbejdere. Af Maryla Twardowska-Spangshus og Christian Spangshus. 8 s. (Online)

Danish-Polish Glossary of Slaughterhouse Terms for Slaughterhouse Workers

Juridiske informationskilder. Holstebro Bibliotek, 200?

Legal Sources of Information. A survey

Balkan-Litteratur. Katalog. 13 s.

Literature on the Balkans